

Nr 63.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående förvärv av viss tidigare tyskägd gruvegendom m. m.; given Drottningholms slott den 27 januari 1950.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

John Ericsson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen begäres riksdagens godkännande av statens förvärv av de s. k. tyskgruvorna, till vilka torde höra bl. a. inemot 15 procent av mellersta Sveriges järnmalmstillgångar. Enligt det av Kungl. Maj:t och kronan med förbehåll för riksdagens godkännande ingångna köpeavtalet utgör köpeskillingen för gruvornas anläggningstillgångar 7,9 miljoner kronor med visst tillägg för nytillkommen egendom. Enligt avtalet skall staten vidare övertaga till gruvrörelsen hörande omsättningstillgångar m. m. Den sammanlagda köpeskillingen för anläggnings- och omsättningstillgångar har av tillkallade sakkunniga uppskattats till 12,26 miljoner kronor. Summan kan icke för närvarande exakt angivas, enär tillgångarna till stor del skola övertagas efter en värdering per den 1 april 1950, då tillträde skall ske enligt avtalet. Avsikten är att gruvorna skola övertagas av ett nybildat statligt gruvbolag, Aktiebolaget Statsgruvor, på vars ledning det bl. a. skall ankomma att efter fortsatta undersökningar framlägga förslag om de olika gruvornas fortsatta utnyttjande och drift. För teckning av aktier i det nya bolaget äskas ett investeringsanslag av 12 miljoner kronor. För att erforderliga medel skola stå till förfogande för rörelsekapital, investeringar m. m. föreslås vidare, att staten genom riksgäldskontoret skall ställa garanti för lån i mån av behov åt bolaget till ett belopp av högst 8 miljoner kronor. Avsikten är att garantien skall få utnyttjas först i den mån Kungl. Maj:t godkänner bolagsledningens planer för den fortsatta verksamheten vid gruvorna.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 27 januari 1950.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ericsson, fråga om *statens förvärv av viss tidigare tyskägd gruvegendom m. m.* samt anför därvid följande.

Inledning.

Mot slutet av andra världskriget uppkom frågan, hur det skulle förfaras med sådan i Sverige befintlig egendom, som tillhörde tyska medborgare och offentliga eller enskilda institutioner i Tyskland. För att skapa erforderlig kontroll över dylik egendom vidtogos från svensk sida olika åtgärder. Bland annat utfärdades lagen den 29 juni 1945 (nr 522) om kontroll å viss utländsk egendom m. m. Denna lag, den s. k. kontrollagen, öppnade möjlighet för kontroll och övervakning av utländsk egendom i riket genom skingringsförbud och kvarstad. I samband härmed anförtroddes olika kontroll- och förvaltningsuppgifter åt en speciell administrativ myndighet, flykttkapitalbyrån, och åt en nämnd med väsentligen judiciella funktioner, restitutionsnämnden. Med stöd av kontrollagen infördes skingringsförbud å tysk egendom i landet. Sedan det visat sig erforderligt att skapa möjlighet för mer vittgående ingripanden, utfärdades lagen den 14 december 1945 (nr 885) om administration av vissa bolag m. m. Med stöd av denna lag, den s. k. administrationslagen, kan offentlig administration anordnas för svenskt aktiebolag eller annan juridisk person, vari finnes ett bestämmande tyskt inflytande. Samtidigt ändrades kontrollagen, så att möjlighet erhöles att försälja kvarstadsbelagd egendom. Genom särskild överenskommelse med de västallierade regeringarna reglerades frågan hur de tyska tillgångarna i Sverige skulle slutligt disponeras. Härutinnan torde få hänvisas till propositionen nr 367 till 1946 års riksdag och riksdagens skrivelse nr 555 samma år.

Bland svenska företag med dominerande tyska intressen intogo vissa melansvenska gruvbolag en betydande plats. Till dessa hörde Hörkens Gruv-

aktiebolag, Håksbergs nya grufaktiebolag, Grufaktiebolaget Lekomberg, Aktiebolaget Stollbergs grufvor och anrikningsverk, Stora Långviks grufveaktiebolag samt Aktiebolaget nya Noragrufvorna. Samtliga dessa bolag sattes år 1946 och 1947 under administration. Närmare uppgifter om belägenheten och omfattningen m. m. av de gruvor och malmtillgångar, som dessa bolag förfoga över, lämnas i det följande.

Den 14 december 1946 uppdrog dåvarande chefen för handelsdepartementet åt numera direktören Alvar Lindencrona att verkställa utredning rörande dispositionen av bland annat ifrågavarande gruvbolag. Tekniska och ekonomiska experter ställdes till Lindencronas förfogande för att biträda denne vid värderingen av företagen. Lindencrona upptog förberedande förhandlingar med ett stort antal spekulanter, av vilka emellertid de flesta efter hand trädde tillbaka eller gingo samman.

Med hänsyn icke minst till de naturtillgångar, som utgjorde gruvbolagens huvudsakliga egendom, ansågs det böra tagas under övervägande, huruvida det icke ur allmänna synpunkter vore önskvärt att företagen överfördes i statlig ägo. För att förbereda en lösning av denna fråga uppdrog dåvarande statsrådet Kock, jämlikt bemyndigande av Kungl. Maj:t den 21 maj 1948, åt särskilda sakkunniga, nämligen generaldirektören S. Ödeen, ordförande, avdelningskassören G. Fridholm, numera direktören R. Palme och auktoriserade revisorn E. Rybeck, att vid förhandlingar om gruvornas försäljning företräda staten såsom köpare och avgiva förslag om det bud, som staten enligt affärsmässiga grunder kunde giva för företagen i fråga eller för vissa bland dem. De sakkunniga skulle vidare utarbета förslag hur ett affärsmässigt organiserat statligt bolag för driften av gruvorna borde finansieras och konstrueras.

Den 29 januari 1949 avgåvo de sakkunniga, som antagit benämningen tyskgruvekommittén, ett betänkande med utredning rörande gruvföretagen i fråga. Betänkandet innehåller bland annat en värdering av de berörda bolagens anläggningstillgångar. Dessas värde uppskattas av kommittén till ca 12 miljoner kronor per den 1 januari 1949. Omsättningstillgångar och leverantörsskulder ha icke medtagits vid värderingen. Av särskilda skäl ha icke heller medräknats några kostnader för en arbetarpensionering, fastän sådana kostnader beräknades uppkomma efter ett statsförvärv av gruvorna. Beträffande betänkandets innehåll må i övrigt hänvisas till den följande framställningen.

Sedan tyskgruvekommittén avlämnat sitt betänkande, verkställde kommitténs ordförande Ödeen en omräkning av vissa av kommitténs siffror med hänsyn till efter utredningen framkomna ytterligare upplysningar och under hänsynstagande till vid värderingen ej medräknade pensions- och avvecklingskostnader. Genom beslut den 25 februari 1949 uppdrog Kungl. Maj:t därefter åt Ödeen och Rybeck att upprätta förslag till anbud, som från kronans sida borde avgivas å förenämnda gruvföretag ävensom att för kronans räkning föra de förhandlingar om övertagande av egendomen, som komme att erfordras därest kronans anbud skulle antagas.

De spekulanter på tyskgruvorna, som vid denna tid kvarstodo, voro staten, Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund och ett inom Jernkontoret bildat konsortium. Genom beslut den 18 mars 1949 anbefallde Kungl. Maj:t flytkapitalbyrån att uppdraga åt administratorerna för de förut nämnda sex gruvbolagen att i samråd med Lindencrona och vederbörande syssloman för de tyska fordringarna i bolagen upptaga förhandlingar med företrädare för nyssnämnda spekulanter om försäljning av bolagens gruvor jämte annan bolagen tillhörig egendom av betydelse för gruvdriften. Samtidigt föreskrev Kungl. Maj:t att avtal om försäljning skulle av flytkapitalbyrån underställas Kungl. Maj:t för godkännande.

I en den 10 juni 1949 dagtecknad skrift avgåvo Ödeen och Rybeck förslag till kronans anbud å gruvegendomen. Häri togs hänsyn till de förut nämnda pensions- och avvecklingskostnaderna ävensom till sådant siffermaterial, som icke varit tillgängligt vid tyskgruvekommitténs värdering. Resultatet av omräkningen blev, att Ödeen och Rybeck kommo fram till ett sammanlagt värde å anläggningstillgångarna av cirka 10 miljoner kronor, vilken summa också föreslogs bli anbudssumma. Den nu gjorda värderingen hänförde sig, i enlighet med anbudsvillkoren, för ett bolag till den 30 september 1947, för tre bolag till den 31 december 1947 och för två bolag till den 31 december 1948. Genom beslut den 10 juni 1949 uppdrog Kungl. Maj:t åt Ödeen och Rybeck att för kronans räkning avgiva anbud å gruvföretagen i enlighet med i förslaget uppdragna riktlinjer. Sådant anbud avgavs den 15 juni 1949. På begäran av Lindencrona avgavs den 28 juni 1949 ett nytt anbud, avseende förhållandena den 1 april 1949. I detta anbud erbjöds ett fast pris av 9,3 miljoner kronor för gruvor, fastigheter och anläggningar. För lager, fordringar, pensionsutfästelser och rörelseskulder, som förutsattes skola samtidigt övertagas, angåvos värderingsprinciperna.

Av de två enskilda spekulanter, som beretts tillfälle att inkomma med anbud å gruvegendomen, avgav endast det inom Jernkontoret bildade konsortiet ett anbud. I detta erbjöds för anläggningstillgångarna per 1 april 1949 ett belopp av 4,5 miljoner kronor. I anbudet angavs att driften vid Håksberg skulle omedelbart nedläggas, medan övriga gruvor skulle drivas av ett nybildat bolag. För i samband med driftnedläggelsen eventuellt uppkommande kostnader för sociala åtgärder förbehöll sig anbudsgivaren avdrag på köpeskillingen.

Sedan de två avgivna anbuden prövats, anbefallde Kungl. Maj:t den 2 september 1949 flytkapitalbyrån att uppdraga åt administratorerna för de sex gruvbolagen att i samråd med Lindencrona upprätta avtal med företrädarna för svenska staten om försäljning av de gruvor, som ägdes av de sex gruvbolagen, jämte annan bolagen tillhörig egendom av betydelse för gruvdriften.

Efter förhandlingar mellan bolagens administratorer samt Ödeen och Rybeck upprättades förslag till avtal om överlåtelse till svenska staten av denna egendom. I skrivelse den 14 september 1949 hemställde flytkapitalbyrån, att Kungl. Maj:t måtte godkänna det upprättade avtalsförslaget.

Genom beslut den 16 september 1949 godkände Kungl. Maj:t, att avtal om överlåtelse till kronan av ifrågavarande gruvor m. m. upprättades i enlighet med förslaget samt bemyndigade Ödeen och Rybeck att å kronans vägnar under förbehåll om riksdagens bifall till kronans förvärv underteckna avtalet. Samma dag upprättades avtal i enlighet med förslaget och Kungl. Maj:ts beslut. Beträffande avtalets innehåll hänvisas till den följande framställningen.

Då flera frågor om formerna för gruvornas drift, finansiering och administration behövde ytterligare utredas, uppdrog statsrådet Kock, jämlikt bemyndigande av Kungl. Maj:t den 4 augusti 1949, åt särskilda sakkunniga, nämligen Ödeen, ordförande, direktören E. Bengtson, förbundsordföranden E. Mattsson och Rybeck, att verkställa utredning i ämnet. Enligt direktiven skulle gruvorna drivas i ett enda företag i aktiebolagsform och skulle utredningsmännen framlägga ett detaljerat förslag till ett statligt gruvbolag utan dock att i de organisatoriska, driftstekniska eller driftsekonomiska frågorna binda en kommande bolagsledning i vidare mån än vad som vore sedvanligt. Samtidigt uppdrogs åt de sakkunniga att utreda frågan om ett centralt organ för de statliga intressena på gruvdriftens och närstående områden.

Den 21 november 1949 överlämnade de sakkunniga, som antagit benämningen gruvorganisationskommittén, ett delbetänkande med förslag rörande ett statligt gruvaktiebolag för tyskgruvorna (del I av SOU 1950: 2).

Över gruvorganisationskommitténs betänkande rörande tyskgruvorna ha utlåtanden avgivits av fullmäktige i riksgäldskontoret, statskontoret, kommerskollegium, länsstyrelserna i Kopparbergs och Västmanlands län, administratorerna för gruvbolagen samt Mertainens och Ruotivare grufaktiebolag. Vid kommerskollegii utlåtande äro fogade inhämtade yttranden från bergmästarämbetet i östra distriktet, Jernkontoret och Sveriges industriförbund.

En närmare redogörelse för gruvorganisationskommitténs förslag och yttrandena däröver lämnas i det följande.

Gruvor och malmtillgångar.

De brytvärda fyndigheter, som tillhöra de förut nämnda sex gruvbolagen, ha av tyskgruvekommittén sammanförts till lämpliga driftstekniska enheter. Till dessa enheter ha dessutom hänförts vissa närliggande, ej brytvärda fyndigheter. De driftenheter, som kommittén sålunda kommit fram till, äro följande.

1) *Håksbergsgruvorna*, belägna norr och nordost om Ludvika och omfattande

dels Håksbergszonen med Iviks-, Ickorrbotten-, Håksbergs-, Källbotten-, Gräsbergs- och Torrstensbergfälten med sammanlagt 112 utmål;

dels Lekombergszonen med Lekombergs-, Sörviks-, Gussjöbergs-, Dammgruve- och Laggarruddsfälten med sammanlagt 31 utmål;

dels ock Stollbergzonen med Stollbergs-, Dammergs- och Svartbergsfälten med sammanlagt 39 utmål.

2) *Starkgruvorna*, belägna inom Norbergs municipalsamhälle och omfattande

Eskilbacks- och Karlvagnsfälten med sammanlagt 16 utmål.

3) *Intrångsgruvorna*, belägna nordost om Hedemora och omfattande

Intrångsfältet, Middagsgruvan, Jelkgruvan och Bensåsfältet med sammanlagt 12 utmål.

Håksbergzonen innehåller ett stort antal malmkroppar. Malmerna äro i huvudsak svartmalmer, men även blodstensmalmer förekomma i icke ringa utsträckning. Järnhalten är oftast tämligen låg, 30—40 procent, men lokalt förekomma halter om 55—68 procent. Tyskgruvekommittén har uppgivit, att man för Håksbergsfältets del kan räkna med i genomsnitt 32—35 procent järn, 0,020—0,100 procent fosfor och 0,020 procent svavel. Den sammanlagda utvinningsbara kvantiteten malmhaltigt berg inom zonen har kommittén uppskattat till 27,7 miljoner ton, men samtidigt har framhållits, att beräkningen är mycket försiktigt gjord och att sannolikt ej obetydliga ytterligare malmkvantiteter förekomma. I beräkningen ingå icke heller malmtillgångarna i Gräsbergs- och Torrstensbergsfälten. Av fälten inom zonen äro enligt tyskgruvekommitténs uppfattning Iviks-, Ickorrboten-, Håksbergs- och Källbottenfälten i första hand brytvärda. Gräsbergs- och Torrstensbergsfälten anses däremot mindre brytvärda, i allt fall innan övriga fyndigheter inom Håksbergsgruvorna börja sina.

Inom *Lekombergzonen* betraktas av tyskgruvekommittén Sörviks- och Lekombergsfälten såsom brytvärda. Det förra består av två malmstreck, av vilka det ena är en blandning av magnetit och blodsten med 45—52 procent järn och 0,040—0,060 procent fosfor, medan i det andra malmen är järnfattigare men har mycket ringa fosforhalt och hög magnesiahalt. Den sammanlagda malmtillgången i Sörviksgruvan har av kommittén uppskattats till 0,49 miljon ton. I Lekombergsfältet finnes apatitmalm till en beräknad utbrytbar kvantitet av 0,34 miljon ton, hållande 38—66 procent järn.

Stollbergzonen innehåller dels järnmalmer, dels sulfidmalmer. Järnmalmerna äro i allmänhet fattiga med 25—33 procent järn men ha relativt höga halter av mangan, i allmänhet 4—10 procent, samt dessutom mindre halter bly och zink. Sulfidmalmen förekommer här och var inom samtliga fält; Dammergsfältet innehåller så gott som uteslutande sulfidmalm. Den brutna blyglansmalmen inom Stollbergsfältet har enligt tyskgruvekommittén hittills i genomsnitt hållit 16,5 procent bly och 2,2 procent zink. Den anses synnerligen ren med halter av under 0,010 procent vismut och omkring 0,025 procent arsenik. I närheten av den nämnda blyglansmalmen finnes en betydande järnmalm av speciell karaktär, en vittrad malm, »limonitmalm», av mull- eller snarare lerartad konsistens, som enligt tyskgruvekommittén håller bland annat i medeltal ungefär 40 procent järn och 10 procent mangan. Mot norr övergår malmen i en mera ovittrad magnetitmalm med 50—55 procent järn men endast 2 procent mangan. Mellan denna malm och

limonitmalmerna ligger en smalare zon hämatitmalm. Limonitmalmerna håller enligt tyskgruvekommittén cirka 16 procent kemiskt bundet vatten och är dessutom genomdränkt från ovanför liggande ytvattensamlingar. De malmtillgångar i zonen, som av kommittén bedömts vara brytvärda, utgöras av dels järnmalm, limonit, med i utkanten och sannolikt på djupet hämatit samt dels sulfidmalmer. Övriga malmfyndigheter, komplexa malmer i Stollberg samt malmerna i Dammsberg och Svartberg anses däremot för närvarande ej brytvärda. Blymalmtillgången har av tyskgruvekommittén uppskattats till 0,12 miljon ton. Företagsledningen har för sin del räknat med 0,15 miljon ton och gruvorganisationskommittén framhåller, att företagna undersökningar tyda på att ytterligare sulfidmalmtillgångar finnas inom Stollbergfältet. De brytvärda järnmalmtillgångarna i Stollbergzonen ha av tyskgruvekommittén beräknats till över 2,5 miljoner ton.

Karlvagnsfältet inom *Starkgruvorna* innehåller långa och regelbundna malmkroppar av kvartsrandmalm, blodsten och svartmalm var för sig eller i blandningar. Järnhalten kan enligt tyskgruvekommittén antagas hålla sig omkring 36,5 procent. Malmen i Eskilbacksfältet inom samma drift-enhet utgöres av en kvartsrandig något magnetithaltig blodsten. I Prostgruvan i detta fält håller malmen enligt tyskgruvekommittén omkring 45 procent järn, medan malmen i Storgruvan blott innehåller omkring 38 procent. Malmtillgångarna ha av tyskgruvekommittén uppskattats till 2,8 miljoner ton i Karlvagnsfältet och till över 4,4 miljoner ton i Eskilbacksfältet. Båda fälten ha av kommittén ansetts vara brytvärda.

Av de till *Intrångsgruvorna* hörande fälten är enligt tyskgruvekommitténs uppfattning blott Intrångsfältet brytvärdt. Det innehåller huvudsakligen skarnmalmer, här och var med självständiga lager av kvartsjärnmalm. I stor utsträckning förekomma impregnationer av olika slags sulfider. Järnmalmen utgöres av svartmalm. Uttagen styckemalm har hållit 52,4 procent järn, 0,79 procent svavel och 0,016 procent fosfor samt smärre halter av koppar och mangan. Den utvinnbara kvantiteten berg i fältet har av tyskgruvekommittén beräknats till ungefär 1,27 miljon ton.

Tyskgruvbolagens *övriga fyndigheter*, vilka av tyskgruvekommittén ansetts som för närvarande icke brytvärda, äro följande, nämligen Asköfältet i Södermanlands län vid sjön Ölajaren söder om Hjälmarén, Pershytte Berggruvefältet sydväst om Nora stad, Hörkens malmfält invid Hörkens järnvägsstation, Östanbergfältet 14 km nordost om Smedjebacken, Grönvoldsfältet på en ö i sjön Usken norr om Nora stad, Mariebergfältet vid Nyköping, Svartafältet nordost därom, Nartorps- och Ormestorpsfälten i Östergötlands län nordväst om Valdemarsvik samt diverse utmål dels i Knutsbofältet inom Folkärna socken, dels på spridda ställen i Norrbärke socken. Beträffande dessa fält torde anledning saknas att här närmare ingå på de olika fyndigheternas malmtillgångar.

Sammanfattningsvis kan enligt tyskgruvekommittén sägas, att de nu ifrå-gavarande sex gruvbolagens malmtillgångar representera en betydande del, inemot 15 procent, av de mellansvenska järnmalmtillgångarna och att däri

ingående manganjärnmalmer utgöra omkring 28 procent av vårt lands samlade mangantillgångar samt att bland annat blymalmerna äro av viss betydelse.

Tyskgruvekommitténs utredning.

Tyskgruvekommittén har efter en undersökning av de berörda företagens fyndigheter, anläggningar, drift och ekonomi framlagt ett tekniskt, ekonomiskt och organisatoriskt underlag för bedömandet av frågan om ett statsövertagande av tyskgruvorna.

I enlighet med direktiven för utredningen har utgångspunkten för kommittén varit, att gruvorna efter ett statsförvärv skulle drivas av ett statligt aktiebolag. Kommittén har, såsom tidigare nämnts, gjort en bedömning av vilka gruvor som kunna anses vara brytvärda och vid sina kalkyler sammanfört de brytvärda gruvorna och vissa närbelägna icke brytvärda fyndigheter till lämpliga driftsenheter. Härutinnan torde få hänvisas till vad som anförts under rubriken Gruvor och malmtillgångar.

Såsom ett led i sina kalkyler har tyskgruvekommittén företagit beräkningar rörande den lämpliga omfattningen av driften och rörande brytningstiden vid de gruvor, som kommittén funnit brytvärda. Härvid har kommittén för *Håksbergzonen* del räknat med att pågående arbete på ortsystemet skall fortsättas så att en kommunikationsort erhålles, som förenar samtliga gruvor. Sedan i samband därmed bland annat anrikningsverket i Håksberg utbyggt, skulle enligt kommittén all uppfordring och anrikning av malm inom zonen kunna ske i Håksberg, medan för närvarande källbottenmalmen anrikas i Lekomberg. I avvaktan på att de erforderliga underjordsarbetena slutföras bör enligt tyskgruvekommitténs mening någon brytning i Källbotten tills vidare icke äga rum. Den utbyggda centralanläggningen i Håksberg kommer enligt kommittén att medge uppfordring och anrikning av minst 400 000 ton malmhaltigt berg per år, och kommittén har räknat med en brytning av denna omfattning. I den tänkta anrikningsanläggningen skulle härvid årligen kunna produceras minst 156 000 ton slig. Vid en brytning av nu angiven storleksordning skulle malmtillgångarna inom zonen vara utbrutna efter cirka 70 år.

Den inom *Lekombergzonen* belägna Sörviksgruvan medger enligt tyskgruvekommittén en årsbrytning av 70 000 ton malmhaltigt berg och en brytningstid av sju år. Brytningen beräknas av kommittén per år ge 29 000 ton slig, därav 21 000 ton magnetit och 8 000 ton blodsten. För Lekombergsfältet, där brytningen nedlagts 1945, har kommittén i sina driftskalkyler räknat med en årsbrytning av 50 000 ton, motsvarande en brytningstid av cirka sju år. Ur denna brytningskvantitet torde man enligt kommittén kunna årligen erhålla 24 000 ton slig. Kommittén har förutsatt att anrikningen av malmen från Sörviks- och Lekombergsgruvorna alltjämt skall ske i Lekomberg.

För blymalmtillgångarna i *Stollberg* har tyskgruvekommittén kalkylerat

med en årlig brytning av 30 000 ton och en brytningstid av fyra år. Utbytet av den årligen brutna kvantiteten uppskattas av kommittén till 5 040 ton blyslig och 380 ton zinkslig. Vad angår Stollbergs stora limonitmalmstillgångar räknar tyskgruvekommittén med att en lösning av de tekniska problemen i samband med denna malms bearbetning till en säljbar produkt är möjlig men kommer att kräva flera år. Vid en kommande brytning bör kunna erhållas preliminärt räknat 200 000 ton limonit- och hämatitmalm per år med ett sligutbyte av 127 000 ton. Brytningstiden skulle i så fall komma att uppgå till cirka elva år. Beträffande nu ifrågakvarande malm nämner kommittén särskilt, att det kan visa sig lämpligt att blanda den erhållna sligprodukten med annan, rikare slig.

I fråga om *Starkgruvorna* har tyskgruvekommittén funnit, att det brytningstekniskt är lämpligt att i Eskilbacksfältet bryta 180 000 ton per år, därav 124 000 ton i Storgruvan och 56 000 ton i Prostgruvan. Karlvagnsfältet, där driften för närvarande är nedlagd, anses medge en årsbrytning av 145 000 ton. Den sammanlagda årsbrytningen i de två fälten skulle således bli 325 000 ton, och sligutbytet har uppskattats till 133 000 ton. Anrikning skulle ske vid ett nyuppfört, gemensamt anrikningsverk å Karlvagnsfältet. Den angivna årsbrytningen motsvarar enligt kommittén en brytningstid av 22 år i Eskilbacksfältet och 18 år i Karlvagnsfältet.

Beträffande *Intrångsfältet* har tyskgruvekommittén funnit, att en större årsbrytning än 120 000 ton malmhaltigt berg icke torde vara möjlig ur brytningstekniska synpunkter. Med denna brytningstakt beräknas fyndigheten vara utbruten på ungefär 11 år. Det årliga sligutbytet uppskattas för detta fält till 60 000 ton.

Såsom underlag för sina beräkningar har tyskgruvekommittén vidare gjort en uppskattning av det rörelsekapital och det kapital för investeringar, som erfordras efter ett förvärv av gruvorna. Enligt kommitténs beräkning bör *rörelsekapitalet* utgöra hälften av de totala rörliga kostnaderna för malmbrytningen. Då dessa av tyskgruvekommittén beräknats till ungefär 10 miljoner kronor före limonitbrytningens igångsättande, har kommittén funnit behov föreligga av ett rörelsekapital av 5 miljoner kronor. Efter påbörjandet av nyssnämnda brytning beräknas behovet av rörelsekapital växa till 6 miljoner kronor.

Kapitalbehovet för andra nyanläggningar än bostäder uppskattas av tyskgruvekommittén för Håksbergsgruvornas del till sammanlagt 0,99 miljon kronor, varav 0,515 miljon kronor skulle avse underjordsarbeten med tillhörande utrustning och 0,475 miljon kronor nya ovanjordsanläggningar m. m. Vissa kompletteringar för sulfidmalmsbrytningen i Stollberg uppskattas draga en kostnad av 0,164 miljon kronor, och limonitmalmsbrytningen därstädes anses enligt en preliminär beräkning medföra ett kapitalbehov av 4,36 miljoner kronor. Vid Intrångsgruvorna beräknas inga investeringsbehov föreligga, men vid Starkgruvorna erfordras enligt tyskgruvekommittén en rationalisering av brytningen i Eskilbacksfältet för en beräknad kostnad av 0,3

miljon kronor. För Karlvagnsfältets del räknar kommittén med ett investeringsbehov av sammanlagt 1,8 miljon kronor, därav hälften för ett nytt anrikningsverk. Det sammanlagda kapitalbehovet för Starkgruvorna uppskattas således till 2,1 miljoner kronor. För samtliga gruvors del räknar tyskgruvekommittén sålunda med ett investeringsbehov för andra ändamål än bostäder av $(0,99 + 0,164 + 4,36 + 2,1 =) 7,614$ miljoner kronor.

Tyskgruvekommittén har vidare räknat med ett visst kapitalbehov för modernisering m. m. av bostäderna vid gruvorna. Sålunda anser kommittén, att ett belopp av 0,25 miljon kronor kräves för modernisering av bostadsbeståndet i Håksberg och uppförande av ungarshotell därstädes. Vidare har kommittén i sina kalkyler medtagit ett belopp av 0,10 miljon kronor för modernisering av bostäderna i Stollberg. Tyskgruvekommittén har vidare förutsett ett nybyggnadsbehov i fråga om bostäder dels på grund av erforderliga sammanslagningar av alltför små äldre lägenheter och dels i anledning av en beräknad utökning av arbetarstyrkan med sammanlagt cirka 400 man. För att få jämförbarhet mellan statens anbud och ett enskilt företags anbud på gruvorna har kommittén vid sina kalkyler dock icke medtagit några särskilda kostnader för nybyggnaderna utan i kalkylerna utgått från att nybyggnadsbehovet kommer att finansieras på det för bostadsförsörjningen i allmänhet normala sättet. Tyskgruvekommittén framhåller emellertid samtidigt, att det torde få förutsättas, att efter ett statsövertagande staten på ett eller annat sätt bidrager till bostadsbyggandet, antingen genom att det statliga bolaget subventionerar de anställdas byggen eller genom att staten direkt understödjer bostadsbyggandet efter de linjer, som gälla för den allmänna bostadsförsörjningen. Kostnaderna för de erforderliga nya bostäderna uppskattas av tyskgruvekommittén till sammanlagt i runt tal 8,8 miljoner kronor. En subvention av tio procent av byggnadskostnaderna skulle därför kräva ett belopp av ungefär 0,9 miljon kronor.

Det totala kapitalbehov för investeringar, som tyskgruvekommittén i sina kalkyler räknar med, utgör sålunda 4,36 miljoner kronor för limonitmalmsbrytning och $(7,614 - 4,36 + 0,35 =) 3,604$ miljoner kronor för andra ändamål eller sammanlagt 7,964 miljoner kronor.

För de brytvärda fyndigheterna har tyskgruvekommittén upprättat en driftsekonomisk kalkyl över brytningskostnaderna under de driftstekniska förutsättningar, som kommittén räknat med. På grundval av ett bedömande av tänkbara försäljningspriser samt beräknade driftskostnader och kapitalomkostnader har kommittén gjort en uppskattning av årsavkastningen av gruvorna. Tyskgruvekommittén framhåller, att den varit försiktig vid sina uppskattningar men att det mött stora svårigheter att få fram tillförlitliga siffror. Från årsavkastningen har kommittén räknat fram ett kapitalvärde för de olika gruvkomplexen, vilket motsvarar vad avkastningen kan förväntas amortera och förränta under en normal amorteringstid. Där brytningstiden är kort, har hänsyn jämväl tagits till eventuellt härefter kvarstående realisationsvärde, omräknat till nuvärde. I de fall, då denna beräkning givit ett kapitalvärde, som understiger ett beräknat realisationsvärde i dag

hos de förefintliga anläggningarna och fastigheterna, har tyskgruvekommittén i stället utgått från detta senare värde. Kommittén understryker, att den vid sina beräkningar sökt hålla sig på den säkra sidan och att därför den omständigheten att driftskalkylerna i vissa fall givit ett ekonomiskt otillfredsställande resultat icke med nödvändighet betyder, att vederbörande gruva icke vid en rationell drift kan bli bärkraftig. Sådana fyndigheter, som kommittén ansett för närvarande icke brytvärda, ha åsatts ett visst värde per utmål. Där vid sådana gruvor funnits anläggningar, som ha ett realisationsvärde överstigande det på nyss angivet sätt beräknade värdet, har kommittén i stället räknat med nämnda realisationsvärde. Värderingen av gruvorna och anläggningarna har kommittén hänfört till den 1 januari 1949.

De värden å anläggningstillgångarna, som tyskgruvekommittén sålunda kommit fram till, äro följande. För Håksbergzonen del har kommittén räknat med det aktuella realisationsvärdet, vilket uppskattas till sammanlagt 2,454 miljoner kronor. För Lekombergzonen har kommittén likaledes räknat med realisationsvärdet den 1 januari 1949 och uppfört detta med 0,494 miljon kronor. Beträffande Stollberg har tyskgruvekommittén med hänsyn till osäkerheten i fråga om möjligheten att ekonomiskt utnyttja limonitmalmen endast ansett sig böra räkna med den fyraåriga brytningen av sulfidmalmen. Årsavkastningen av denna gruva motsvarar enligt kommitténs uppskattning ett nuvärde av 7,5 miljoner kronor. Härtill skulle komma nuvärdet av därefter säljbara anläggningar och utrustning eller 0,263 miljon kronor. Det sammanlagda kapitalvärdet av Stollberg utgör således enligt kommitténs uppskattning 7,763 miljoner kronor. För Starkgruvornas del har det ur avkastningen framräknade kapitalvärdet beräknats till 0,42 miljon kronor och det aktuella realisationsvärdet till 0,476 miljon kronor, varför kommittén åsatt gruvorna det sistnämnda värdet. Med ledning av årsöverskottet har tyskgruvekommittén för Intrångsgruvornas del kommit fram till ett nuvärde av 0,52 miljon kronor. Härtill skulle komma nuvärdet av därefter realiserbara anläggningar och utrustning eller 0,119 miljon kronor samt värdet av Middagsgruvan, Jelkgruvorna och Bensåsfältet, 2 000 kronor. Det sammanlagda värdet av Intrångsgruvorna utgör därför enligt kommitténs uppskattning 0,641 miljon kronor. För övriga icke brytbara fyndigheter har kommittén upptagit ett värde av 0,181 miljon kronor.

Det sammanlagda värdet av anläggningstillgångarna vid gruvfälten har sålunda av tyskgruvekommittén uppskattats till $(2,454 + 0,494 + 7,763 + 0,476 + 0,641 + 0,181 =)$ i runt tal 12 miljoner kronor. Denna summa kan enligt kommittén läggas till grund för bedömandet av vad som skall vara en rimlig köpeskillning för gruvorna.

Förefintliga omsättningstillgångar och leverantörsskulder äro icke medtagna i tyskgruvekommitténs värderingar. Det har nämligen synts kommittén riktigtast att låta det eventuella statliga företaget och de nuvarande bolagens administratörer förhandlingsvägen komma överens om i vilken utsträckning och till vilket värde dessa tillgångar och skulder

skola övertagas. Erforderliga medel för övertagandet torde enligt kommittén inrymmas i det förut angivna rörelsekapitalet.

Till särskild behandling har tyskgruvekommittén upptagit frågan om arbetarepensioner. Någon pensionering av arbetarna vid tyskgruvorna är för närvarande icke genomförd. Kommittén har sökt göra en schematisk uppskattning av kostnaderna för en sådan pensionering och härvid räknat med årspremierna för en pensionsförsäkring, som skulle ge vederbörande cirka 2 000 kronor om året inräknat folkpensionsförmåner. Resultatet av beräkningen har enligt kommittén givit vid handen, att årskostnaderna för bolaget skulle motsvara ungefär sex procent av de sammanlagda årslönerna. Då tyskgruvekommittén uppskattat dessa till cirka 5,55 miljoner kronor, skulle årskostnaden för arbetarepensionerna bli ungefär 0,33 miljon kronor. Kommittén förutser, att om ett statligt företag övertager gruvorna, krav omedelbart komma att resas på genomförandet av en arbetarepensionering. Då emellertid en enskild köpare av gruvorna, därest ej särskilda villkor uppställdes vid försäljningen, icke nödvändigtvis behöfve räkna med några kostnader för pensionering av arbetare, har tyskgruvekommittén vid sina beräkningar icke tagit hänsyn till dessa kostnader. Kommittén framhåller emellertid, att om ifrågakommande kostnader inräknas i kalkylerna, endast Stollbergssonens drift kommer att ge överskott.

Det av tyskgruvekommittén beräknade sammanlagda kapitalbehovet före ett igångsättande av limonitmalmsbrytning i Stollberg uppgår i enlighet med det förut anförda till ett belopp av cirka 20,6 miljoner kronor, fördelat på följande poster.

	Milj. kr.
Drifts- och realisationsvärde för anläggningarna	12,0
Rörelsekapital	5,0
Kapital för investeringar	3,604
	20,604

Limonitmalmsbrytningens igångsättande skulle föranleda behov av ytterligare 1 miljon kronor i rörelsekapital och 4,36 miljoner kronor för nyanläggningar.

Vad angår finansieringen av kapitalbehovet för ett statligt aktiebolag för övertagande av tyskgruvorna anser tyskgruvekommittén, att inköps- och rörelsekapitalet torde böra inrymmas i aktiekapitalet, medan återstående kapital anses kunna åtminstone till en början finansieras genom lån med säkerhet i anläggningstillgångarna. Skall limonitmalmsbrytning igångsättas, kan det enligt kommittén måhända visa sig lämpligare att verkställa en utökning av aktiekapitalet. Tyskgruvekommittén kommer så fram till ett från början erforderligt aktiekapital av 17 miljoner kronor. Emellertid torde enligt kommittén en viss nedräkning av aktiekapitalet under den tid anläggningarna vid Starkgruvorna och Håksberg uppföras kunna vara motiverad. Det har därför syntts kommittén lämpligt, att aktiekapitalet bestämmas till lägst 10 miljoner och högst 30 miljoner kronor.

Köpeavtalet.

Såsom förut nämnts ha Hörkens Gruvaktiebolag, Håksbergs nya gruf-aktiebolag, Grufaktiebolaget Lekomberg, Aktiebolaget Stollbergs grufvor och anrikningsverk, Stora Långviks grufveaktiebolag samt Aktiebolaget nya Noragruvorna genom avtal den 16 september 1949 sålt gruvor m. m. till Kungl. Maj:tt och kronan. Avtalet har å säljarens sida undertecknats av bolagens administratorer och å köparens sida enligt särskilt uppdrag av Ödeen och Rybeck. De sistnämnda ha gjort förbehåll för riksdagens godkännande. Tillträdesdag enligt avtalet är den 1 april 1950.

Enligt avtalet omfattar överlåtelsen all bolagens fasta egendom med undantag för viss mark i Nyköpings stad och Helgona socken. Den fasta egendomen är förtecknad i sex till avtalet fogade bilagor. I överlåtelsen ingå vidare säljarnas övriga anläggningstillgångar, innefattande alla med den fasta egendomen, utmälen eller gruvdriften sammanhängande rättigheter, i magasin i gruvorna befintliga ej uppfordrade malmlager, ävensom till anläggningstillgångar hänförliga maskiner och inventarier med undantag för vissa reservexemplar. För nu angivna egendom skall köparen i enlighet med anbudet erlægga ett belopp av 9,3 miljoner kronor. Från anbudssumman, som avser tillgångarnas värde den 1 april 1949, skola avräknas dels 1,3 miljon kronor för värdeminskning under tiden 1 april 1949—31 mars 1950, dels 0,1 miljon kronor för den nyssnämnda undantagna marken. Den sålunda till 7,9 miljoner kronor beräknade köpeskillingen skall erläggas på tillträdesdagen. Med hänsyn till att tillträdet av egendomen sker först den 1 april 1950, medan köparens värdering avsett egendomen i det skick och den omfattning den hade den 1 april 1949, har i § 2 av köpeavtalet stipulerats, att köpet avser egendomen med den omfattning densamma har vid tillträdet och i dåmera befintligt skick. Under mellantiden inträffande värdeminskning eller värdeökning av normalt slag skall ej påverka den fastställda köpeskillingen. Därutöver tillkommen egendom, som ej avser ersättningsanskaffning, normalt underhåll och dylikt, skall däremot av köparen betalas efter anskaffningsvärdet.

Enligt § 3 i avtalet har köparen förbundit sig att samtidigt med anläggningstillgångarna övertaga bland annat med den normala gruvdriften sammanhängande, bolagen tillhöriga lager av material, färdiga produkter, fordringar och skulder. I skulderna ingå bolagen åvilande pensionsutfästelser, vilka specificerats i särskild bilaga. Enligt § 5 i avtalet skola dock vissa uppräknade poster i bolagens balansräkningar icke ingå i överlåtelsen. I § 3 angivas vidare grunderna för beräkningen av köpeskillingen för material, lager m. m. All material skall sålunda övertagas till de anskaffningspriser, som gälla vid tillträdesdagen. Om bolagens anskaffningskostnad varit lägre, skall dock denna kostnad läggas till grund för beräkningen. Färdiga produkter skola övertagas till de vid tillträdesdagen gällande försäljningspriserna med avdrag för dels 10 procent å försäljningspriset och dels skä-

liga försäljningskostnader. Fordringar och skulder skola övertagas till det värde de ha den 31 mars 1950, varvid pensionsutfästelserna skola beräknas efter försäkringstekniska grunder.

Twist om beräkningen av värdet av nytillkommen egendom enligt § 2 eller av omsättningstillgångar och skulder enligt § 3 skall hänskjutas till skiljemän.

Beträffande de överenskomna köpevillkoren i övrigt hänvisas till avtalet, varav en avskrift torde såsom Bilaga A fogas till statsrådsprotokollet. I fråga om de särskilda bilagorna till köpeavtalet torde få hänvisas till handlingarna i ärendet.

Gruvorganisationskommitténs utredning och förslag rörande tyskgruvorna.

Gruvorganisationskommittén har till en början gjort en närmare beräkning av den köpeskillning, som staten enligt köpeavtalet den 16 september 1949 skall erlægga för tyskgruvorna och annan genom avtalet förvärvad egendom. Beräkningen har gjorts för att tjäna såsom grundval för bedömningen av storleken av det kapital, som erfordras för statens övertagande av gruvorna. Kommittén understryker, att den värdering, som föreskrives i köpeavtalet, kan komma att förete avvikelser från kommitténs uppskattningar och att köpeskillingen sålunda kan bliva en annan än den, som framräknats av kommittén.

För *anläggningstillgångarna* uppgår köpeskillingen enligt avtalet till ett belopp av 7,9 miljoner kronor ökat med anskaffningsvärdet för sådan egendom, som tillkommer under tiden 1 april 1949—31 mars 1950 och som icke avser ersättningsanskaffning, normalt underhåll eller dylikt. Kommittén har beräknat, att dylik egendom till ett värde av 0,4 miljon kronor tillkommer och att köpeskillingen för anläggningstillgångarna sålunda kommer att uppgå till 8,3 miljoner kronor.

Då det bland annat för lagfart, bokföring och beskattning blir erforderligt att göra en uppdelning av köpeskillingen för anläggningstillgångarna på olika slag av sådana tillgångar, har gruvorganisationskommittén gjort en preliminär sådan uppdelning. Härvid har kommittén i huvudsak följt grunderna för Ödeens och Rybecks värdering av egendomen. Resultatet av uppdelningen framgår av följande tabell, i vilken jämväl upptagits förekommande taxeringsvärden. De avvikelser, som förekomma mellan kommitténs siffror och taxeringsvärdena, bero bland annat på kommitténs antaganden rörande den fortsatta gruvdriften och på viss värdeminskning genom försummat underhåll efter 1944 års taxering.

Anläggningstillgångar	Fördelning av köpeskillingen per den 1/4 1950 milj. kr.	Taxeringsvärde milj. kr.
Gruvor och gruvrättigheter	4,00	—
Skogs- och jordbruksfastigheter	0,52	0,52
Bostadsbyggnader	1,89	12,80
Driftbyggnader, exkl. fasta maskinanläggningar	0,94	3,16
Fasta maskinanläggningar samt maskiner och inventarier	1,45	3,71
	8,80	—

Enligt köpeavtalet skola, sedan vissa tillgångar och skulder undantagits, återstående med den normala gruvdriften sammanhängande *omsättningstillgångar och skulder* övertagas till det värde de ha vid tillträdet den 1 april 1950. I enlighet med de i avtalet angivna värderingsprinciperna har kommittén på grundval av från bolagen infordrade uppgifter beräknat omsättningstillgångar och skulder till följande belopp per den 1 april 1950.

Omsättningstillgångar	Milj. kr.
Mallager	3,15
Materiallager	1,95
Fordringar	0,85
	5,95

Skulder	
Leverantörsskulder m. m.	1,12
Pensionsskulder	0,87
	1,99

Omsättningstillgångarna beräknas således överskjuta skulderna med 3,96 miljoner kronor.

Den sammanlagda köpeskillingen för den gruvegendom m. m., som staten enligt köpeavtalet skall övertaga den 1 april 1950, utgör således enligt kommitténs uppskattning ($8,30 + 3,96 =$) 12,26 miljoner kronor.

Gruvorganisationskommittén har vidare gjort en beräkning av det rörelsekapital och det kapital för investeringar i anläggningar, som kommer att erfordras sedan staten övertagit tyskgruvorna. Såsom grundval för denna uppskattning har kommittén gjort vissa antaganden om den framtida driftens form och omfattning. I samband härmed har kommittén understrukit, att dess bedömanden i dessa frågor icke få i något hänseende binda den blivande företagsledningen, på vilken det enligt kommitténs mening bör ankomma att ingående pröva dessa frågor.

¹ Exklusive bostadsbyggnaderna vid Intrångsgruvorna.

² Här ingår för Intrånget även bostadsbyggnaderna, som där tillsammans med driftbyggnaderna åsatts gemensamt taxeringsvärde.

³ Avser endast fasta maskinanläggningar.

Vad angår formen för driften har kommittén anfört, att staten har möjlighet att antingen själv driva gruvorna eller att låta något enskilt företag helt eller delvis övertaga gruvdriften under legodrifts- eller arrendeform. Vid uppskattningen av kapitalbehovet har emellertid kommittén förklarat sig bortse från driftformen och beräknat det erforderliga kapitalet såsom om gruvorna helt komma att drivas i egen regi.

Beträffande driftens omfattning vid de olika gruvorna uttalar kommittén, att det är vanskligt att för närvarande förutse vad som kommer att vara lämpligt vid den framtida tidpunkt, då företagsledningens ställningstaganden skola ske. Å ena sidan bör enligt kommittén kapitalbehovet icke bedömas så försiktigt, att företagsledningen — för det fall att den skulle finna en mera omfattande drift motiverad — hindras av att alltför ringa driftkapital ställts till dess förfogande. Å andra sidan har det syntts kommittén vara av vikt att icke pålägga företaget större kapitalomkostnader än som svara mot den omfattning av verksamheten, som företagsledningen kan komma att finna motiverad. Från dessa utgångspunkter har gruvorganisationskommittén även i sådana fall, då ett nedläggande av brytningen eller en drift av mindre omfattning i och för sig ansetts väl motiverad, ändock vid beräkningen av kapitalbehovet antagit att drift kommer att äga rum, respektive att driften får en viss större omfattning. En förutsättning härför har dock varit, att drift av ifrågavarande omfattning kan anses ekonomiskt försvarbar under ej alltför ogynnsamma antaganden beträffande prisutveckling och avsättningsmöjligheter. I fall då osäkerhet rått om nyssnämnda faktorer eller om möjligheten att åvägabringa en snar och ekonomisk lösning av viktiga tekniska problem har kommittén, enligt vad den själv förklarar, varit mycket försiktig i sina antaganden om upptagande av ny eller utvidgning av pågående brytning.

Frågan om driftens omfattning i *Håksbergssonen* har syntts gruvorganisationskommittén särskilt vansklig. Enligt vad kommittén uppger har under de senaste åren på grund av kapitalbrist och svårigheter att erhålla arbetskraft brytningen uppgått allenast till cirka 100 000 ton per år, medan den tidigare varit väsentligt större. Under den allra sista tiden har brytningen kunnat något utökas och torde nu motsvara en årsbrytning av cirka 150 000 ton med ett sligutbyte av inemot 60 000 ton. Härigenom har enligt kalkylerna det ekonomiska resultatet ej oväsentligt förbättrats i så måtto att driftunderskottet minskats. För att ett ekonomiskt något så när tillfredsställande resultat skall ernås måste enligt tyskgruvekommittén årsbrytningen ökas till minst 400 000 ton, innebärande ett fullt utnyttjande av anläggningarnas kapacitet. Gruvorganisationskommittén anser, att en än större omfattning av brytningen erfordras för att driften skall ge sådant ekonomiskt resultat att överskottet kan, åtminstone i någon utsträckning, medge förräntning av det egna kapitalet. Härför måste emellertid enligt vad kommittén framhåller betydande utvidgningar av uppfodrings- och anrikningsanläggningar och omfattande tillredningsarbeten ske. Malmfyndighetens storlek och form möjliggöra dock enligt kommittén en ökning av brytningen

till över 1 miljon ton berg per år med en årsproduktion av cirka 400 000 ton slig. I fråga om en brytning av sist angiven storleksordning framhåller emellertid kommittén följande.

För närvarande låter det sig ej bedöma om en kvantitet av 400 000 ton sådan slig med den järnhalt som vi i likhet med tyskgruvekommittén antaga, eller 64 procent, kan avsättas till acceptabla priser, bland annat med hänsyn till den relativt höga fosforhalten. Ehuru mycket talar för att slig av denna typ — sedan förhållandena på den europeiska järnhanteringens område i framtiden stabiliserats, vilket nu långt ifrån är fallet — kan komma att röna efterfrågan, anse vi dock försiktigheten bjuda att vid uppskattningen av kapitalbehovet ej räkna med en så omfattande drift. Med hänsyn till de stora osäkerhetsmomenten liksom till att marginalen mellan priser och kostnader i varje fall blir mycket obetydlig, skulle det i stället finnas starka ekonomiska skäl för att räkna med att brytningen för närvarande nedlägges. Ett nedläggande skulle i dagens situation sannolikt icke medföra några större sociala olägenheter, då arbetarna säkerligen omedelbart kunde få sysselsättning vid närliggande större industrier. Huru förhållandena kunna gestalta sig vid den tidpunkt framdeles, då definitiv ställning till driftproblemet skall tagas, undandrager sig dock vårt bedömande. Det torde väl ej vara alldeles uteslutet att ett nedläggande av driften då kan komma att medföra andra konsekvenser än nu.

Av betydelse för frågans bedömande torde också vara, att den nya företagsledningen med all sanolikhet ej kommer att anse sig kunna taga ställning förrän omfattande undersökningar företagits. Dylika arbeten måste emellertid taga avsevärd tid, varunder driften alltjämt måste pågå och man bör måhända därvid räkna med att företagsledningen under dessa år anser sig böra driva brytning i sådan omfattning att förlusterna hållas inom rimliga gränser. Å andra sidan kommer även ett genomförande av en väsentlig utökning av driften att taga flera år på grund av de omfattande anläggnings- och tillredningsarbeten, som måste utföras, samt icke minst på grund av den nödvändiga betydande utökningen av personalen. En eventuell ökning av brytningen kommer således endast att kunna ske successivt.

Det har från dessa synpunkter synts gruvorganisationskommittén rikstigast att som underlag för uppskattningen av kapitalbehovet utgå varken från en driftnedläggelse eller från den stora driftomfattning, som vore motiverad för att förbättra driftresultatet. Kommittén har i stället stannat för att till grund för sina beräkningar lägga den omfattning av brytningen, som den nuvarande företagsledningen planerat för att fullt utnyttja de befintliga anläggningarnas kapacitet eller 400 000 ton berg per år med en årsproduktion av cirka 150 000 ton slig.

Beträffande *Lekombergssonen* samt Källbottenfältet i Håksbergssonen framhåller gruvorganisationskommittén, att driften vid Sörviksgruvan och vid Källbottenfältet synes ge ett visst bidrag till täckande av kostnaderna för det egna kapitalet. Vid uppskattningen av kapitalbehovet efter statens övertagande av gruvorna utgår kommittén för dessa fyndigheters del från en fortsatt drift i ungefär nuvarande omfattning med en årsbrytning av 50 000 ton i Sörviksgruvan och 20 000 ton i Källbottenfältet eller sammanlagt 70 000 ton, motsvarande en årsproduktion av cirka 40 000 ton slig.

Gruvorganisationskommittén anser icke, att brytningen i Källbottenfältet bör läggas ned i avvaktan på färdigställandet av en kommunikationsort från Håksberg utan förutsätter för Sörviksgruvans återstående brytningstid fortsatt gemensam anrikning i Lekomberg av sörviks- och källbottenmalmen. Medan tyskgruvekommittén räknat med att den tidigare nedlagda brytningen i Lekombergsgruvan skulle upptagas, framhåller gruvorganisationskommittén, att malmen i den sistnämnda gruvan knappast torde vara säljbar till ett pris, som täcker produktionskostnaderna. Kommittén räknar därför icke med någon brytning i denna gruva.

Brytningen av sulfidmalm i *Stollberg* har enligt gruvorganisationskommittén hittills varit en god affär på grund av de höga blypriserna. För fyndighetens återstående brytningstid, som med nu kända malmtillgångar uppskattats till fyra å fem år, räknar kommittén med en fortsatt brytning av ungefär nuvarande omfattning eller 30 000—35 000 ton per år med en årsproduktion av i runt tal 4 000 ton blyslig och en mindre kvantitet zinkslig. Av tekniska och ekonomiska skäl räknar kommittén däremot f. n. icke med någon limonitmalsbrytning i *Stollberg*.

I *Starkgruvorna* äger enligt vad gruvorganisationskommittén uppgiver brytning för närvarande rum endast i de sammanhängande Prost- och Storgruvorna inom Eskilbacksfältet. Brytningen säges för närvarande närma sig 60 000 ton per år men har tidigare varit uppe i 167 000 ton. Enligt kommittén torde de tekniska anordningarna medgiva en än större uppfordring. Endast styckemalm uttages och den nuvarande brytningen förklaras motsvara inemot 50 000 ton primamalm per år. Driften lämnar enligt kommittén för närvarande ett ekonomiskt tillfredsställande resultat på grund av att primamalmen kunnat avsättas till ett tämligen gott pris till sådana utländska köpare, som ha behov av denna speciella malmtyp. Kommittén framhåller, att en ökning av den nuvarande brytningen inom fältet i och för sig skulle vara ekonomiskt motiverad och att den ökade kvantiteten styckemalm sannolikt skulle kunna avsättas. Vissa ombyggnader av anläggningarna ha utförts, och den nuvarande företagsledningen säges ha planerat en utökning av brytningen till 100 000 ton, motsvarande inemot 80 000 ton primamalm. Kommittén räknar därför med en successiv utökning av brytningen till sistnämnda kvantitet. Tyskgruvekommittén hade förutsatt, att brytning även skulle upptagas vid gruvorna i Karlvagnsfältet. Gruvorganisationskommittén framhåller emellertid, att vissa tekniska problem i samband med anrikningen av Karlvagnsmalmen ännu icke kunna sägas vara lösta på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt, och anser sig därför f. n. icke böra räkna med att brytningen utvidgas till sistnämnda fält.

Vid *Intrångsgruvorna* uppgår brytningen enligt gruvorganisationskommittén för närvarande till cirka 150 000 ton per år, motsvarande en produktion av 75 000 ton slig. Under de senaste åren har emellertid en stor del av den brutna kvantiteten uttagits som styckemalm, under år 1949 cirka 50 000 ton. Kommittén framhåller, att driften under nuvarande förhållanden ger ett ekonomiskt tillfredsställande resultat och att malmen i stor ut-

sträckning finner användning vid svenska järnverk. Med hänsyn härtill räknar kommittén med fortsatt drift under gruvans återstående livslängd, som uppskattats till mindre än tio år.

Vad slutligen angår *de övriga fyndigheterna*, som ansetts icke brytvärda, är gruvorganisationskommittén av den meningen att de i allmänhet torde böra ligga som reserver. Några andra kostnader än försvarsavgifter för utmälen och smärre kostnader för tillsyn och underhåll av på vissa platser kvarstående anläggningar beräknas icke uppkomma vid dessa fyndigheter. Vissa inkomster av hyror m. m. kunna möjligen påräknas enligt kommittén.

Med utgångspunkt från nu nämnda antaganden rörande driftens form och omfattning har gruvorganisationskommittén, såsom förut nämnts, företagit en beräkning av det rörelsekapital och det kapital för investeringar i anläggningar, som kräves sedan staten övertagit gruvorna. I fråga om det erforderliga *rörelsekapitalet* erinrar kommittén om att köpeskillingen för omsättningstillgångarna (malmlager, materiallager och kundfordringar) beräknats till sammanlagt 5,⁹⁵ miljoner kronor och att dessa beräkningar bygga på uppgifter, som inhämtats från företagens nuvarande ledning. Enligt kommitténs antaganden kommer driften i förhållande till nuvarande omfattning att ökas vid Håksberg men vid övriga gruvor bli i huvudsak av oförändrad omfattning. Detta torde enligt kommittén, såvitt nu kan bedömas, icke i nämnvärd grad inverka på det erforderliga rörelsekapitalet. Kommittén har därför ansett sig kunna uppskatta detta till i runt tal 6 miljoner kronor.

Kapitalbehovet för nyanläggningar och kompletteringar av nuvarande driftanläggningar samt förberedelsearbeten under jord beräknades av tyskgruvekommittén, såsom förut nämnts, för Håksbergssonens del till sammanlagt cirka 1 miljon kronor. Gruvorganisationskommittén framhåller, att de av nyssnämnda kommitté förutsatta anskaffningarna m. m. till stor del kommit till stånd, men att vissa ytterligare utbyggnader planerats och delvis genomförts samt att vid tillträdet den 1 april 1950 kunna antagas återstå vissa arbeten och anskaffningar, som antingen bundits genom beställningar eller eljest kunna betraktas som nödvändiga. Efter en granskning av den nuvarande företagsledningens planer har gruvorganisationskommittén uppskattat kapitalbehovet för de vid tillträdet återstående arbetena och anskaffningarna till sammanlagt 0,⁶⁵ miljon kronor. Härtill kommer enligt kommittén ett kapitalbehov av 0,5 miljon kronor för fortsatt bedrivande av igångsatta förberedelsearbeten under jord. Totalt uppskattar således kommittén kostnaderna för anläggningar och anskaffningar samt förberedelsearbeten under jord inom Håksbergssonen till i runt tal 1,² miljon kronor. Kommittén framhåller, att härutöver behov kan uppstå av vissa personal- och hjälpanläggningar samt anskaffningar för rationalisering. Kommittén har emellertid icke medräknat dessa behov, då de äro avhängiga av den takt, i vilken en eventuell utvidgning av driften vid Håksberg kan ske.

I fråga om kapitalbehovet för nyanläggningar i Stollberg framhåller gruvorganisationskommittén, att de av tyskgruvekommittén förutsedda arbetena

därstädes i stor utsträckning redan utförts, varför endast smärre belopp erfordrades till ifrågavarande arbeten. Gruvorganisationskommittén anser emellertid vissa ytterligare ombyggnader och anskaffningar vara erforderliga. Det sammanlagda kapitalbehovet för anläggningar i Stollberg uppskattas av kommittén till cirka 0,6 miljon kronor. Samtidigt framhålles, att även här torde förefinnas behov av personal- och hjälpanläggningar, vilkas utförande enligt kommittén dock bör bli beroende av huruvida fortsatt drift kommer till stånd efter utbrytandet av den nuvarande blymalmen. Något kapitalbehov härför har kommittén icke upptagit. I motsats till tyskgruvekommittén har gruvorganisationskommittén icke beräknat något kapitalbehov för limonitmalmabrytning. Detta sammanhänger med att gruvorganisationskommittén av tekniska och ekonomiska skäl icke räknat med någon sådan brytning i Stollberg.

För Starkgruvornas del har gruvorganisationskommittén, såsom förut nämnts, utgått från en betydligt mindre omfattning av driften än tyskgruvekommittén antagit. Enligt gruvorganisationskommitténs uppfattning erfordras sålunda allenast kapital för vissa anläggningar till rationalisering av driften. Kapitalbehovet härför uppskattas av kommittén till 0,2 miljon kronor.

Då för övriga gruvor något behov av kapital för nyanläggningar och kompletteringar av nuvarande drifanläggningar samt förberedelsearbeten under jord icke anses föreligga, beräknar gruvorganisationskommittén det sammanlagda kapitalbehovet för nu nämnda ändamål till $(1,2 + 0,6 + 0,2 =) 2$ miljoner kronor.

Gruvorganisationskommittén har vidare räknat med ett behov av kapital för undersökningsarbeten. Sådana arbeten måste enligt kommittén vid en normalt skött gruvdrift löpande utföras för att tjäna som underlag för brytningsplaner och ekonomiska kalkyler. Under krigsåren och den efterföljande administrationstiden hade emellertid dessa arbeten eftersatts. Endast malmerna inom Lekobergszonen och i Intrångsgruvorna kunde betraktas som relativt välkända. Omfattande undersökningsarbeten erfordrades däremot inom Håksbergzonen och Stollbergsfältet samt i Starkgruvorna. För Stollbergs del behövde klarhet främst vinnas i frågan, huruvida man kunde räkna med fortsatt tillgång av sulfidmalm, sedan den nu kända malmen inom relativt begränsad tid utbrutits. Då det vore nödvändigt att resultaten av undersökningarna i Stollberg föreläge i god tid innan den nuvarande blymalmbrytningen nedlades, måste vissa där redan igångsatta undersökningsarbeten enligt kommittén utföras i betydligt snabbare takt än som hittills planerats. De sammanlagda kostnaderna för erforderliga undersökningsarbeten i tyskgruvorna uppskattas av gruvorganisationskommittén mycket schematiskt till 3 miljoner kronor. Detta kapitalbelopp bör emellertid enligt kommittén icke i sin helhet medräknas i detta sammanhang, när kommittén förutsatt att i framtiden medel skulle löpande avsättas för undersökningsarbeten. Med hänsyn till hittills försummade arbeten och framför allt den forcering, som den begränsade brytningstiden i Stollberg nödvändiggör,

torde emellertid under den första tiden eventuellt särskilda medel krävas för ändamålet. Storleken av det sålunda erforderliga kapitalet har kommittén bedömt till i runt tal 1 miljon kronor.

För *modernisering av bolagens bostadsbestånd* har gruvorganisationskommittén räknat med ett betydande kapitalbehov. Kommittén omnämner, att bolagen förfoga över sammanlagt 766 bostadslägenheter med cirka 1 500 rumsenheter. Huvudparten av lägenheterna eller cirka 53 procent äro enrumslägenheter. Enligt vad kommittén uppgiver sakna cirka 48 procent av bostäderna vatten och avlopp och endast ungefär 40 procent äro fullt moderna med centralvärmearranging. Med hänsyn till de krav, som antagligen komma att ställas på bostadsstandarden vid ett statligt företag av här ifrågavarande slag, torde enligt kommittén en modernisering av bolagens bostadsbestånd få innebära en höjning av såväl utrymmes- som teknisk och utrustningsstandard. För ett mindre antal förfallna byggnader har emellertid kommittén räknat med att istandsättningsarbeten icke äro ekonomiskt försvarliga och för vissa helt omoderna byggnader anses, att endast oundgängliga reparationsarbeten kunna ifrågakomma. På grundval av en expertundersökning har gruvorganisationskommittén uppskattat kostnaderna för erforderliga moderniseringar av bostadsbeståndet till ca 2,8 miljoner kronor. I sammanhang härmed har kommittén anfört, att ett genomförande av arbeten av ifrågavarande storleksanordning måste ske efter en på förhand utarbetad plan, omfattande ett flertal år, och att nyssnämnda belopp sålunda kommer att behöva tagas i anspråk successivt under denna tid. Vidare har kommittén framhållit, att frågan i vilken utsträckning en modernisering av bostadsbeståndet blir nödvändig nära sammanhänger med den förut berörda frågan om den framtida driftens form och omfattning och därför icke kan definitivt lösas av kommittén.

Gruvorganisationskommittén har vidare funnit behov föreligga av *uppförande av nya bostäder*. Härutinnan anför kommittén, att den förut satta höjningen av utrymmesstandarden för vissa av de nuvarande bostäderna kommer att medföra en minskning av det befintliga bostadsbeståndet. Det härigenom uppkomna behovet av nya bostäder uppskattar kommittén till 60 tvårumslägenheter och 25 trerumslägenheter. Den av kommittén antagna omfattningen av driften, som är avsevärt mindre än vad tyskgruvkommittén räknat med, förklaras förutsätta en utökning av arbetareantalet med cirka 120 man. Gruvorganisationskommittén har utgått från att ett mindre antal av dessa skall kunna erhålla bostäder i öppna marknaden och att flertalet av de övriga måste beredas familjebostäder och återstoden ungarbostäder. Därvid har antagits ett behov av 40 tvårums- och 10 trerumslägenheter, medan behovet av ungarbostäder skulle tillgodoses genom uppförande i Häksberg av ett ungarshotell med 30 rumsenheter samt matservering, kök m. m. Kostnaderna för det nu nämnda totala behovet av nya bostäder, utom ungarbostäderna, har av gruvorganisationskommittén preliminärt beräknats till cirka 3,3 miljoner kronor. Då planeringen av bostadsbyggandet måste taga tid och sättet för finansieringen åtminstone

i viss utsträckning måste bli beroende av de former för bostadsbyggandets administration och för bostadsförvaltningens organisation, som kunna komma att föreslås, och då det är osäkert i vilken utsträckning det ifrågavarande bostadsbehovet kan komma att täckas i öppna marknaden eller genom åtgärder från kommunal sida, har kommittén i sitt förslag till finansiering av kapitalutgifterna efter statens övertagande av tyskgruvorna icke ansett sig böra medräkna nu ifrågavarande post på 3,3 miljoner kronor. I sammanhang därmed har kommittén framhållit, att posten icke bör betraktas som en med frågan om gruvdriftens övertagande ovillkorligt sammanhängande kapitalutgift utan snarare som ett led i statens allmänna stöd till utökning och förbättring av bostadsbeståndet.

En annan fråga, som berörts av gruvorganisationskommittén i samband med uppskattningen av kapitalbehovet, är frågan om *de anställdas pensionering*. För tjänstemännens del har kommittén utgått från att pensionsförhållandena komma att ordnas genom pensionsförsäkring i Svenska Personal-Pensionskassan i likhet med vad som redan skett för flertalet av bolagens anställda av ifrågavarande kategori. För arbetarnas del är pensionsfrågan för närvarande olöst, men kommittén har förutsatt, att den efter statens övertagande av gruvorna kommer att erhålla en tillfredsställande lösning. Kommittén har härvid utgått från att de nuvarande arbetarna skola övertagas av det nya företaget på samma sätt som om staten förvärvat själva rörelsen och icke allenast vissa tillgångar. Kommittén har diskuterat olika alternativ för arbetarepensioneringens ordnande men anser, att det bör bli den nya företagsledningens sak att i samråd med arbetarepersonalen taga ställning till hithörande spörsmål. I kapitalfrågan har kommittén kommit till det resultatet, att något särskilt kapitalbehov för pensionsändamål icke nu behöver upptagas.

Det sammanlagda kapitalbelopp, som enligt gruvorganisationskommitténs beräkningar erfordras vid statens övertagande av tyskgruvorna eller inom en begränsad tid därefter, framgår av följande tabell.

	Milj. kr.
Förefintliga anläggningstillgångar	8,3
Malm- och materiallager samt övriga rörelsemedel	6,0
Fullföljande av igångsatta anläggningsarbeten	2,0
Eftersatta undersökningsarbeten	1,0
Reparation och modernisering av bostadsbeståndet	2,8
Nybyggnad av bostäder	3,3
	23,4

Sedan gruvorganisationskommittén framräknat det sammanlagda kapitalbehovet, har kommittén diskuterat *finansieringsfrågan*. Härvid har kommittén enligt direktiven för utredningen utgått från att gruvorna efter statsövertagandet skola drivas av ett statligt aktiebolag. Såsom omnämnts i det föregående har kommittén ansett, att posten till nybyggnad av bostäder icke bör medräknas i detta sammanhang. Avsikten är att kapital-

behovet för detta ändamål skall finansieras efter samma linjer, som gälla för den allmänna bostadsförsörjningen. Det kapitalbehov, som kommittén i sitt finansieringsförslag utgått från, utgör således (23,4 — 3,3 =) 20,1 miljoner kronor, vilket belopp avrundats till 20 miljoner kronor.

I den mån ifrågakvarande kapital beräknas vara konstant bundet i bolagets rörelse, bör det enligt gruvorganisationskommittén principiellt ha karaktären av eget kapital. I den mån däremot som kapitalbehovet kan beräknas variera och i synnerhet för det fall att osäkerhet nu kan råda därom, huru stort kapital som för visst ändamål kan visa sig erforderligt, bör enligt kommittén låneformen i princip föredragas för att möjliggöra en anpassning av kapitalet till det aktuella behovet och därmed icke belasta driften med högre förräntningskostnader och dylikt än nödvändigt.

I finansieringsfrågan anför kommittén vidare bland annat följande.

Vid bedömande av finansieringsfrågor i detta speciella fall, då det gäller ett helt statsägt företag, tillkomma utöver vad som ovan anförts nya och särskilda omständigheter. Då såväl aktiekapital som lån åtminstone vid bolagets start komma att i sin helhet tillskjutas av staten och då staten trots bolagsformen i realiteten ej torde kunna undandraga sig obegränsad ekonomisk ansvarighet, torde skillnaden mellan eget kapital och främmande kapital vara uteslutande formell. Det synes oss således ur denna synpunkt vara ganska likgiltigt om aktiekapitalets andel av totalkapitalet är större eller mindre. Viktigare därvid torde ur bolagets synpunkt vara att kapitalet i så liten utsträckning som är möjligt och ur andra synpunkter lämpligt bindes i ett fast aktiekapital.

Från dessa utgångspunkter har gruvorganisationskommittén i finansieringsfrågan kommit fram till det resultatet, att det nya bolagets eget kapital icke bör sättas högre än till omkring 12 miljoner kronor. Med hänsyn bland annat till att bolaget skall övertaga en i gång varande rörelse har det synts kommittén vara skäl att bolaget redan från början erhåller en reservfond. Enligt kommittén bör detta lämpligen ske genom att aktierna betalas till en överkurs av förslagsvis 20 procent, varigenom fonden genast skulle få den i aktiebolagslagen angivna omfattningen. Kommittén föreslår sålunda, att bolaget skall erhålla ett aktiekapital av 10 miljoner kronor och en på nyss angivet sätt bildad reservfond av 2 miljoner kronor.

Återstående kapitalbehov varom i detta sammanhang är fråga, i runt tal 8 miljoner kronor, bör enligt kommittén täckas genom lån, som förräntas efter sedvanlig ränta och amorteras. Kommittén föreslår, att staten genom riksgäldskontoret skall ställa garanti i mån av behov för lån åt bolaget till högst nyssnämnda belopp.

Gruvorganisationskommittén har slutligen behandlat frågan om bildandet och organisationen av det statliga bolaget för driften av tyskgruvorna. Enligt kommitténs förslag skola stiftarna utgöras av staten samt de statliga gruvbolagen Mertainens grufaktiebolag och Ruotivare grufaktiebolag. De sistnämnda bolagen skulle teckna vardera en aktie och som lån erhålla härför erforderliga medel. Kommittén har uppgjort förslag till bolagsordning för det nya bolaget. Enligt detta skulle bolaget be-

nämnas Aktiebolaget Statsgruvor och ha till ändamål att idka gruvvörelse jämte annan därmed förenlig teknisk, industriell eller kommersiell verksamhet. Aktiekapitalet bestämes i den föreslagna bolagsordningen till lägst 8 och högst 24 miljoner kronor. Styrelsen skulle bestå av tre ledamöter och hava sitt säte i Håksberg. Beträffande den av gruvorganisationskommittén tänkta organisationen av bolaget må i övrigt hänvisas till kommitténs förslag till bolagsordning, vilket såsom Bilaga B torde fogas till statsrådsprotokollet.

Särskilt yttrande har avgivits av kommittéledamoten Bengtson. Denne framhåller bland annat, att det på den korta tid, som stått till kommitténs förfogande, icke varit möjligt att uppgöra en räntabilitetskalkyl. Under sådana förhållanden och särskilt med hänsyn till de stora ekonomiska riskerna vid all gruvhantering samt de betydande förluster som varit förenade med den hittillsvarande driften vid vissa av gruvorna — vid Håksberg m. fl. gruvor cirka 60 miljoner kronor — anser reservanten att större kapital för närvarande icke bör investeras i det nya bolaget än som erfordras för förvärvet och rörelsens bedrivande under två år. Reservanten räknar med att den blivande bolagsledningen hösten 1951 bör kunna framlägga planer för och kalkyler över den framtida driften. Först då sådant material föreligger är det enligt reservantens mening möjligt att slutgiltigt taga ställning till företagets finansiering.

Beträffande driftens form framhåller reservanten att betydande fördelar skulle kunna vinnas genom utarrendering eller legodrift av en eller flera av gruvorna. Såsom lämpade för en utarrendering omnämner reservanten särskilt Intrånget och Starkgruvorna. Beträffande Sörviksgruvan synes det reservanten mera tveksamt om en utarrendering kan ske. Det förefaller vidare reservanten möjligt att något av de företag, som disponera blysmältverk, skulle vara villigt att arrendera undersökningsarbetena i Stollberg samt brytningen av blymalmen därstädes på för staten fördelaktiga villkor. Om arrendeavtal som nu sagts skulle visa sig genomförbara, vinnes enligt reservanten att arrendatorerna skulle svara för betydande delar av det erforderliga kapitalet och statens insats begränsas samtidigt som staten genom arrendeavgifterna skulle få en viss garanterad inkomst även under lågkonjunkturer och statens risk sålunda i hög grad begränsas.

Beträffande driftens omfattning vid Håksberg har reservanten anmält större tveksamhet än kommittémajoriteten. Han är visserligen ense med majoriteten om att kostnaderna per ton slig komma att gå ned i samband med den planerade ökningen av brytningen till 400 000 ton per år, men han anser avsättningsmöjligheterna för de stora sligmängder, som enligt detta program skulle produceras, vara minst sagt tvivelaktiga. Utan att vilja föregripa de utredningar, som komma att utföras av den blivande bolagsledningen, anser reservanten att man för närvarande obetingat måste räkna med att Håksbergsfältet snarast möjligt måste nedläggas. De ur social synpunkt ogynnsamma verkningarna härav skulle enligt reservanten kunna elimineras genom lämpliga motåtgärder. Stora delar av arbetarstammen

syntes sålunda kunna få arbete vid Stollberg eller vid andra gruvor i närheten och de övriga kunna absorberas av industrier i trakten.

Från sina utgångspunkter har reservanten gjort en beräkning av bolagets kapitalbehov under de två första åren, d. v. s. för den tid som han ansett den nya bolagsledningen behöva för att upprätta planer för och kalkyler över den framtida driften. Han har därvid enligt följande uppställning kommit fram till ett kapitalbehov av 15 miljoner kronor.

	Milj. kr.
För inlösen av tillgångar	12,26
För fullföljande av påbörjade investeringar	2,00
För modernisering av bostäder	0,40
Avrundning	0,34
	15,00

Av uppställningen framgår, att reservanten beräknat köpeskillingen till samma belopp som kommittémajoriteten eller 12,26 miljoner kronor. Något ytterligare rörelsekapital har han icke ansett erforderligt under tvåårsperioden. För fullföljande av påbörjade investeringar har han räknat med samma kapitalbehov som majoriteten. Det för modernisering av bostäder upptagna beloppet av 0,4 miljoner kronor avser bostäder i Stollberg. Något ytterligare kapitalbehov för bostadsändamål har han icke förutsett under ifrågasvarande tid. Något särskilt kapitalbehov för undersökningsarbeten har han icke heller beräknat för tiden i fråga.

Förutnämnda kapitalbehov av 15 miljoner kronor bör enligt reservanten finansieras genom ett aktiekapital av 10 miljoner kronor och statligt garanterade lån å 5 miljoner kronor.

Yttranden över gruvorganisationskommitténs förslag.

Frågan om lämpligheten av ett statsförvärv av tyskgruvorna beröres i två av yttrandena över gruvorganisationskommitténs förslag. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* tillstyrker sålunda, att staten övertager gruvorna. *Riksgäldsfullmäktige* erinra om att kommittéförslaget icke avser förevarande fråga men anse sig icke böra underlåta att framhålla, att det inom fullmäktige uttalats tveksamhet inför projektet om ett statsövertagande av gruvorna. Fullmäktige hade nämligen icke kunnat undgå att taga starkt intryck av företagets tidigare driftshistoria, vilken utvisade förluster för ägarna på åtskilliga tiotal miljoner kronor, uppkomna delvis under perioder av markerad högkonjunktur med garanterad avsättning av produkterna. Härtill komme, att det icke varit möjligt för gruvorganisationskommittén att nu bedöma lönsamheten på längre sikt av olika förslag till uppläggning av driften. Under sådana förhållanden måste man enligt fullmäktige fråga sig, om det är lämpligt att staten nu övertager gruvorna och sålunda ikläder sig förpliktelser i fråga om omedelbara och —

sannolikt — framtida kapitalinsatser och därmed förbundna förlustrisker. *Riksgäldsfullmäktigen Hagberg* ställer i särskilt yttrande bland annat frågan, om det är rimligt att staten övertager gruvorna med insikt om sannolikheten för att ytterligare miljonbelopp inom en icke alltför lång tidsrymd måste tillföras det statliga bolaget för uppehållandet av en icke längre rän-tabel drift.

Driftens form och omfattning vid tyskgruvorna behandlas av ett flertal remissmyndigheter. Sålunda anför *kommerskollegium* bland annat, att legodrift icke hör förekomma annat än i speciella fall och under relativt korta perioder. Beträffande omfattningen av Håksbergzonen drift anför kollegium, att det är tveksamt, om avsättning till tillfredsställande pris kan kontinuerligt påräknas för så stor årsproduktion, som ur driftsekonomisk synpunkt är önskvärd. Om icke Håksbergzonen nu vore utbyggd för en ganska stor produktion, borde fyndigheten enligt kollegii mening icke lämpligen göras till föremål för gruvdrift utan betraktas som en reserv för framtiden. Under nuvarande förhållanden bör emellertid driften enligt kollegium fortsättas tills den blivande bolagsledningen kunnat taga ställning till problemet. I fråga om Sörviksgruvan inom Lekombergzonen synes det kommerskollegium tveksamt, om rörelsen kan helt täcka driftkostnaderna. Enligt kollegii uppfattning föreligga dock kanske skäl att tills vidare låta driften fortgå, eventuellt till dess gruvan utbrutits. Härvid borde även Källbottenfältet drivas för att utnyttja anrikningsverkets kapacitet. Sedermera borde detta fält behandlas på samma sätt som Håksbergzonen i övrigt. Vid Stollberg bör enligt kollegium sulfidmalmsbrytningen fortsättas i så stor omfattning som möjligt, så att det gynnsamma prisläget utnyttjas. Limonitmalmen därstädes borde betraktas som ett tekniskt och ekonomiskt intressant objekt för framtida forskning rörande denna malms användningsmöjligheter. För Starkgruvornas del har en ökad brytning utöver vad med nuvarande anordningar kan åstadkommas synts kollegium tills vidare ej vara påkallad, när de delar av fyndigheterna, som därmed skulle tillgodogöras, säkerligen skulle giva sämre resultat än de nu bearbetade. Vid Intrångsgruvan bör enligt kommerskollegium brytningen fortgå i ungefär nuvarande omfattning så länge malmtillgångarna räcka. Denna gruva anses av kollegium lämpad för utarrendering till inhemskt järnverk, om intresse härför finnes.

Bergmästarämbetet i östra distriktet anför, att det för närvarande icke är möjligt att avgöra, huruvida Håksbergsgruvorna äro brytvärda eller ej. En utökning av brytningen till 400 000 ton kunde möta svårigheter på grund av bristen på konkurrenskraftiga bostäder, men avsättningen av sligen kunde enligt senaste i Polen och Tyskland företagna undersökningar anses tryggad. En rationalisering komme att förbättra driftsekonomien. Ytterligare undersökningsarbeten borde företagas för att utröna Håksbergsfyndighetens värde. Under tiden borde gruvan drivas men utan onödig kapitalinsats och bostadsinvesteringar. Beträffande Lekombergzonen överensstämmer ämbetets åsikt med tyskgruvekommitténs uppfattning utom vad angår upptagan-

de av brytningen av apatitmalm i Lekomberg. För Stollbergs del förordar ämbetet en forcering av undersöknings- och tillredningsverksamheten. Forskning för att utröna lämplig anriknings- och brytningsmetod för limonitmalmens borde samtidigt bedrivas. Ämbetet ansluter sig vidare till gruvorganisationskommitténs uppfattning att brytningen vid Starkgruvorna icke för närvarande bör utsträckas till Karlvagnsfältet. En höjning av brytningen vid Eskilbacksfältet till cirka 100 000 ton årligen anses däremot lämplig. För Intrångsgruvornas del anser ämbetet fortsatta undersökningar i samband med driften mycket önskvärda.

Statskontoret förklarar, att driften vid gruvorna bör bedrivas i högst samma skala som hittills i avvaktan på resultatet av de kommande undersökningarna rörande den framtida gruvdriften.

Administratorerna för gruvbolagen finna det ytterst tveksamt, om det kan lyckas att under den tid, som nu kan överblickas, uppnå ekonomisk bärighet på driften i Håksberg.

Länsstyrelsen i Västmanlands län förklarar, att investeringar icke böra göras i andra gruvfält än sådana, vid vilka under ett antal år framåt brytningen kan beräknas bliva lönande, och att övriga fält lämpligen synas böra ligga i reserv. Länsstyrelsen har i princip intet att erinra mot en utarrendering av brytningen vid vissa gruvfält. Härvid bör dock enligt länsstyrelsen i varje särskilt fall prövas, huruvida vederbörande arrendator har vilja och förmåga att visa tillbörlig förståelse för de anställdas rimliga krav på social trygghet.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län anser det vara av stort intresse, att driften vid gruvorna inom länet uppehålls i den omfattning, som malmtillgångarna och de ekonomiska konjunkturerna tillåta. Därvid framstode emellertid önskvärdheten av kontinuitet i driften som det mest väsentliga. Särskilt ur kommunal synpunkt vore det angeläget, att driften planlades på lång sikt och utan att tvära kastningar uppstode i fråga om sysselsättning för den anställda arbetskraften. Från dessa synpunkter kunde vissa erinringar göras mot en utvidgning av driften vid Håksberg, där malmens kvalitet vore sådan, att avsättningssvårigheter kunde uppkomma i ett försämrat konjunkturläge.

I anslutning till reservanten inom gruvorganisationskommittén understryker *Jernkontoret* de felande förutsättningarna för ekonomiskt försvarbar drift i Håksberg även vid en produktion av betydligt större omfattning än den hittills maximala. Jernkontoret framhåller vidare sin tveksamhet beträffande möjligheten att finna arrendatorer till de ifrågavarande järnmalmgruvorna men har ingen principiell erinran mot driftsformen utarrendering. *Sveriges industriförbund* delar likaledes reservantens skepsis i fråga om möjligheterna att för framtiden bedriva gruvdrift vid Håksbergfältet.

I fråga om kapitalbehovet anföra *riksgäldsfullmäktige*, att det icke varit möjligt för fullmäktige att på grundval av det föreliggande materialet bilda sig en uppfattning om riktigheten i och för sig av gruvorganisationskommitténs beräkningar rörande kapitalbehovet. I anslutning till

den mer försiktiga och avvaktande linje, som föreslagits av reservanten i kommittén, anse emellertid fullmäktige, att kapitalet för driftens fortsatta uppehållande och därmed sammanhängande investeringar såvitt möjligt bör begränsas och att, i den mån så kan ske, hithörande kapitaldispositioner böra uppskjutas tills frågan om driftens framtida omfattning och organisation blivit definitivt löst.

Statskontoret anser, i anslutning till sin förut nämnda uppfattning om driftens omfattning, att kapitalinvesteringen i det nya bolaget för närvarande bör kunna begränsas på i huvudsak det sätt, som reservanten i gruvorganisationskommittén föreslagit. Med hänsyn till vad kommittén anfört rörande betydelsen av en intensifierad undersökningsverksamhet förordar dock statskontoret, att jämväl det av kommittén härför beräknade beloppet, 1 miljon kronor, ställes till bolagets förfogande. Ämbetsverket kommer sålunda fram till ett nu erforderligt kapitalbehov av 16 miljoner kronor.

Kommerskollegium uppskattar kapitalbehovet till lägst 17,5 miljoner kronor, varav 12,5 miljoner kronor skulle avse köpeskillingen, 1,5 miljon kronor fullföljande av igångsatta anläggningsarbeten, 0,5 miljon kronor undersökningsarbeten och 3 miljoner kronor bostäder. Beträffande den första delposten nämner kollegium, att köpeskillingen avrundats uppåt, enär vissa förhandsberäkningar på grund av sakens natur ansetts vara osäkra. Den av kommerskollegium gjorda reduceringen av delposten till anläggningsarbeten sammanhänger med att ämbetsverket ifrågasatt, om icke de förberedande arbetena under jord i Håksberg borde anstå eller avsevärt reduceras. För undersökningsarbeten har kollegium i detta sammanhang räknat med kostnader allenast för Stollbergs del. Den av kommerskollegium uppsatta delposten till bostäder avser såväl reparationer och moderniseringar som nybyggen och har beräknats med utgångspunkt från att bostadsförbättrande åtgärder enligt kollegii mening närmast böra inriktas på Stollberg och Starkgruvorna. För Håksbergsfältets del har det syntts kollegium tveksamt, om några nämnvärda belopp borde investeras på bostäder därstädes, ehuru en del genomgående reparationer och förbättringar kanske vore ofrånkomliga, om driften över huvud skulle kunna fortsättas. I fråga om kapitalbehovet för det nya bolaget har kollegium vidare anfört, att det syntes vara skäl att bolaget icke utrustades med så knappt tilltaget rörelsekapital, att behov av ytterligare medel tämligen snart uppstode. Det vore exempelvis möjligt, att den blivande bolagsledningen icke inom den tid, som av kommittén förutsatts, hunne taga ställning till hur driften i exempelvis Håksbergzonen för framtiden skulle ordnas. Möjligt vore också, att behovet av rörelsekapital ökade. Kollegium har därför anslutit sig till kommitténs förslag beträffande bolagets försörjning med kapital.

Bergmästarämbetet i östra distriktet förordar vissa tillskott av kapital för en del arbeten och fyndigheter och att undersökningsarbeten bedrivs med kraft men att stora investeringar icke företagas i nuvarande läge. Ämbetet ansluter sig vidare i stort sett till kommittéreservantens linje och anser det av denne angivna kapitalbehovet som ett maximum.

Administratörerna för gruvbolagen framhålla, att kapitalbehovet bland annat sammanhänger med den ståndpunkt, som intages i avseende på utvidgningar och förbättringar av anläggningarna, särskilt i Håksberg. Samtidigt betona de emellertid, att betydande likvida medel kunna bli erforderliga, om försäljningarna icke kunna eller böra göras fortlöpande före produktionen eller om leveransen av försålda partier av någon orsak fördröjes. Då lån icke skola upptagas förrän medlen behöva användas, behöver enligt administratörernas mening en ram av 20 miljoner kronor icke ingiva betänkligheter.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län, som begränsat sina uttalanden till att gälla endast de inom länet belägna gruvorna, anför sammanfattningsvis i huvudsak följande.

Länsstyrelsen föreslår, att vid beräkning av kapitalbehovet för det statliga gruvbolaget erforderliga medel i första hand göras tillgängliga för upprustning av det befintliga bostadsbeståndet vid gruvfälten i minst den omfattning, som gruvorganisationskommittén förordat, men att nybyggnad av bostäder för närvarande icke planeras i större omfattning än som betingas av önskemålet att hålla driften i gång i nuvarande omfattning. Vidare bör föreliggande behov av förstärkning av rikshuvudvägen vid Håksberg beaktas ävensom angelägenheten av reningsanläggningar för avloppsvattnet från Håksbergsgruvan. Länsstyrelsen anser, att frågan om utökning av malmbrytningen vid sistnämnda gruva bör göras till föremål för ytterligare utredningar inom ledningen för det nya bolaget och att utvidgningen av driften och nybyggnad av bostäder därstädes får bli beroende av dessa överväganden. Skulle resultatet bli, att behov föreligger av ytterligare kapitalinvesteringar, kunna sådana göras senare genom ökning av aktiekapitalet eller på annat sätt.

Jernkontoret gör ingen erinran mot gruvorganisationskommitténs förslag i fråga om storleken av det begynnelsekapital, som bör ställas till det nya bolagets förfogande. *Sveriges industriförbund* ansluter sig däremot till kommittéreservantens linje beträffande kapitalbehovet och framhåller bland annat, att om den blivande bolagsledningen skulle ansluta sig till kommittémajoritetens antagande beträffande gruvdriften vid Håksbergsfältet, den erforderliga kapitalökningen torde kunna verkställas sedermera utan svårighet och tidsförlust.

Beträffande formen för finansieringen av kapitalbehovet uttala *riksgäldsfullmäktige*, att de i princip icke ha något att erinra mot att medel i erforderlig utsträckning ställas till det nya bolagets förfogande dels i form av ett investeringsanslag under fonden för statens aktier och dels genom lån mot riksgäldskontorets garanti inom ramen för ett fixerat maximibelopp. *Kommerskollegium* och *Jernkontoret* göra ingen erinran mot gruvorganisationskommitténs finansieringsförslag, medan *bergmästarämbetet i östra distriktet* och *Sveriges industriförbund* synas gå på kommittéreservantens linje även i denna fråga. *Statskontoret* har räknat med ett aktiekapital av 10 miljoner kronor och statligt garanterade lån å 6 miljoner kronor samt förklarar sig förutsätta, att så länge bolaget åtnjuter lån mot borgen av

staten, dess egendom icke utnyttjas som säkerhet för andra lån utan medgivande av statsmakterna. Administratorerna för gruvbolagen anföra i finansieringsfrågan bland annat följande.

Det nya bolaget synes redan vid starten behöva förfoga över något mer än 12 miljoner kronor eller det belopp, vartill aktiekapital jämte reservfond föreslagits skola uppgå. Det torde även motsvara vad som kan anses vara stadigvarande bundet i rörelsen. Huruvida beloppet skall innesluta en efter aktiebolagslagens fordringar avpassad reservfond eller enbart utgöras av aktiekapital kan väl diskuteras, men torde en uppdelning, då staten de facto är ensam aktieägare, sakna större betydelse.

Mot gruvorganisationskommitténs förslag i fråga om bildandet och organisationen av det statliga bolaget ha i remissyttrandena inga invändningar gjorts, som behöva övervägas i detta sammanhang. Styrelserna för *Mertainens grufaktiebolag* och *Ruotivare grufaktiebolag* ha icke något att erinra mot att bolagen medverka vid bildandet av det nya statliga gruvbolaget under förutsättning att bolagen erhålla ett räntefritt lån på det för aktieteckningen erforderliga beloppet.

Departementschefen.

Den tidigare tyskägda gruvegendom, varom här är fråga, utgör en ej oväsentlig del av de mellansvenska malmtillgångarna. Enligt tyskgruvekommittén torde inemot 15 procent av Mellansveriges järnmalm ingå i dessa fyndigheter. De olika gruvornas brytvärde varierar i betydande grad. Sålunda synas Håksbergsgruvorna — omfattande zonerna Håksberg, Lekomberg och Stollberg — Starkgruvorna och Intrångsgruvorna till väsentliga delar kunna betraktas som i och för sig brytvärda, under det att övriga fyndigheter torde sakna aktuellt värde. På kort sikt synes framför allt brytningen av blymalm i Stollberg kunna ge ett gott ekonomiskt resultat. Stollbergsfältet innehåller emellertid därjämte en betydande fyndighet av manganjärnmalm, vars manganinnehåll uppskattas till ej mindre än 28 procent av landets totala tillgång av denna metall. En utvinning av denna malm är emellertid ej möjlig förrän vissa tekniska problem i samband med brytningen och vidarebehandlingen lösts, vilket torde förutsätta tidskrävande och relativt kostsamma förarbeten. Vad beträffar Håksbergsfältet, som är det kvantitativt mest omfattande, har gruvorganisationskommittén diskuterat lönsamheten av en fortsatt brytning och kommit till det resultatet, att endast en betydande ökning av produktionen skulle kunna medföra ett ekonomiskt mer gynnsamt resultat. Den nuvarande brytningen utnyttjar nämligen blott delvis produktionsanläggningarna, varför de fasta kostnaderna bli förhållandevis höga.

Det får anses vara ett berättigat intresse, att dessa malmtillgångar utnyttjas på det sätt och i den omfattning, som ur samhällelig synpunkt är önskvärdt. Det skulle onekligen vara mindre lyckligt om endast den för den närmaste framtiden mest lönsamma brytningen verkställdes med eftersättande av kraven på en mera långsiktig planering. En sådan bör i första rum-

met innebära att undersökningar av de olika fyndigheternas verkliga omfattning ske jämsides med den normala brytningen. Dessa undersökningar få sedan bilda underlaget för fastare utformade brytningsplaner och ekonomiska kalkyler. Under åtminstone de senaste 10 åren ha undersökningsarbetena och malmletningen vid dessa fyndigheter av olika skäl blivit efter-satta, under kriget på grund av forcering av malmbrytningen framför allt vid de mest givande fyndigheterna och därefter på grund av kapitalbrist. Det är givet att en sådan inriktning av företagsdriften vid utnyttjandet av viktiga naturtillgångar måste ur mera allmänna synpunkter innebära en allvarlig brist. Risk föreligger att man handlar planlöst och fortsätter brytningen efter linjer som på längre sikt äro olämpliga.

Särskilt angeläget synes vara att Stollbergs blymalms- och manganjärnmalmstillgångar utforskas. Beträffande manganjärnmalmen tillkommer att lösa de nyss antydda tekniska problemen i samband med brytningen och vidarebehandlingen. Det torde vara synnerligen tveksamt om en enskild gruvägare kan förutsättas vilja påtaga sig de kostnader som skulle förorsakas av här avsedda undersöknings- och forskningsarbeten.

Om ifrågavarande gruvfyndigheter skulle överlåtas till enskilt företag, kunde vidare tänkas att fyndigheterna så småningom åter skulle bliva uppdelade på olika ägare. En splittring av äganderätten till dessa betydande tillgångar skulle i framtiden kunna innebära viss olägenhet. Planeringen av såväl undersökningsarbetena som driften på längre sikt skulle troligen icke kunna läggas upp efter rationella linjer på samma sätt som om äganderätten bibehålles på en hand.

Ytterligare må framhållas att vid gruvorna vissa sociala och kanske även arbetsmarknadsmässiga problem kunna uppstå. Det synes icke oberättigat att antaga att möjligheterna att lösa dessa på ett för alla parter godtagbart sätt kunna förväntas bli större med staten som ägare till gruvorna.

Det har på grund av de olika omständigheter, som nu antytts, och med hänsyn till de betydelsefulla värden i svenska naturtillgångar, som det här är fråga om, framstått som naturligt att då de tyskägda gruvorna utbjödos till försäljning, staten vid sidan av enskilda företag skulle avgiva anbud på gruvorna.

Beträffande det från statens sida avgivna anbudets och den på anbuds-summan grundade preliminärt avtalade köpeskillings beräkning må följande framhållas. Till grund för anbudet låg i första hand den värdering som tyskgruvekommittén samt därefter Ödeen och Rybeck verkställt. Härvid bedömdes visserligen alla de fem gruvkomplexen Håksberg, Lekomberg, Stollberg, Starkgruvorna och Intrångsgruvorna som till väsentliga delar brytvärda, men endast Stollberg ansågs visa sådan lönsamhet, att därpå borde baseras en beräkning av ett driftvärde. För samtliga övriga gruvor räknade man sålunda icke med något värde av fyndigheten utan endast med vad som antogs med säkerhet kunna erhållas för fastigheter, anläggningar och utrustning, därest driften nedlades och egendomen realiserades. Gruv-organisationskommittén påvisar emellertid att driften vid Lekomberg, Stark-

gruvorna och Intrånget för närvarande lämna ett i huvudsak tillfredsställande ekonomiskt resultat. Reservanten i kommittén anser dessutom att åtminstone de två sistnämnda gruvorna skulle kunna utarrenderas. Detta torde innebära, att driftsresultatet anses kunna ej blott bära arrendeavgiften till staten utan även medgiva amortering och förräntning av det av arrendatorn tillskjutna kapitalet. Den till grund för statens anbud liggande värderingen synes sålunda vara försiktig.

I det ursprungligen angivna värdet gjordes vissa reduceringar i samband med beräkning av den summa, statens anbud borde avse. Med utgångspunkt härifrån framräknades sedermera det definitiva anbudet. Den 16 september 1949 träffades preliminärt köpeavtal mellan säljarna samt Kungl. Maj:t och kronan under förbehåll för riksdagens godkännande. Enligt gruvorganisationskommitténs beräkningar utgör köpeskillingen för anläggningstillgångarna per den 1 april 1950 omkring 8,3 miljoner kronor. Med de värderingsnormer, som innefattas i avtalet, uppgår värdet av omsättningstillgångarna, likaledes enligt gruvorganisationskommitténs kalkyler, till ca 5,95 miljoner kronor. Efter avdrag för skulder med 1,99 miljon kronor — varav 1,12 miljon kronor för leverantörsskulder m. m. och 0,87 miljon kronor för pensionsskulder — uppgår alltså den aktuella köpeskillingen till ca 12,26 miljoner kronor. Framhållas bör emellertid att denna summa kan komma att förändras vid den definitiva avräkningen.

Det från enskilt håll avgivna anbudet, 4,5 miljoner kronor, för anläggningstillgångarna per den 1 april 1949 uppgår knappast till realisationsvärdet å fastigheter, anläggningar m. m. enligt tyskgruvekommitténs beräkningsgrunder och torde därför näppeligen kunna tagas till utgångspunkt för en bedömning av rimligheten av köpeskillingen. Det bör i detta sammanhang även framhållas, att de beräkningar av fastigheters och anläggningars värden liksom de driftkalkyler som på föranledande av den särskilt tillkallade utredningsmannen Lindencrona utförts av experter genomgående gåvo till resultat högre värden än vad som motsvarar statens anbud. Den preliminärt avtalade köpeskillingen torde sålunda få anses rimlig och skälig. Då jag ej heller i övrigt har någon erinran mot köpeavtalets innehåll är jag beredd att förorda att Kungl. Maj:t hemställer om riksdagens godkännande av köpet.

Gruvorganisationskommittén har föreslagit att tillgångarna och skulderna enligt det preliminära köpeavtalet skola övertagas av ett för ändamålet bildat helstatligt aktiebolag med en styrelse av tre personer, styrelsesäte i Håksberg samt ett aktiekapital på lägst 8 och högst 24 miljoner kronor. Kommittén föreslår vidare att aktier nu tecknas till ett nominellt belopp av 10 miljoner kronor, varvid de två statliga bolagen Mertainens och Ruotivare grufaktiebolag teckna vardera en aktie och staten övriga aktier. I dessa frågor har enighet rått inom kommittén och ej heller remissinstanserna ha haft något att erinra.

Med hänsyn till verksamhetens art synes aktiebolagsformen vara den i detta sammanhang lämpligaste. Det nya bolagets namn bör i enlighet med

kommitténs förslag bestämmas till Aktiebolaget Statsgruvor. Jag kan även i övrigt biträda vad kommittén föreslagit beträffande bolagets organisation och stiftande samt bolagsordningen. Om så skulle visa sig erforderligt eller lämpligt böra givetvis jämkningar beträffande de föreslagna anordningarna kunna ifrågakomma.

Gruvorganisationskommittén har gjort vissa uttalanden angående den framtida gruvdriften, varvid kommittén dock understrukit att det av olika skäl är vanskligt att för närvarande bedöma denna fråga. Det har emellertid ansetts ofrånkomligt att göra vissa antaganden rörande driftens omfattning och inriktning för att kunna uppskatta kapitalbehovet. Kommittén har i fråga om Håksberg, där årsbrytningen för närvarande rör sig om ca 100 000 å 150 000 ton berg, ansett, att brytningen borde ökas till betydligt mer än 400 000 ton per år om det ekonomiska resultatet skall medge viss förräntning av det egna kapitalet. Kommittén har emellertid vid beräkningen av kapitalbehovet stannat vid att uppskatta brytningen till 400 000 ton per år, vilket innebär att de befintliga anläggningarna fullt utnyttjas. En sådan ökning kan emellertid endast ske successivt. Även för vissa av de övriga gruvorna beräknas brytningen öka, ehuru i förhållandevis mindre skala. Vid Stollbergsfälten antages blymalmsbrytningen fortsätta under de närmaste åren i oförändrad omfattning, under det att någon limonitmalmsbrytning ej förutsättes skola äga rum för närvarande. Kommittén har emellertid betonat att de uppskattningar som gjorts icke i något avseende få hindra en blivande bolagsledning från att öka, minska eller nedlägga driften. Reservanten har bedömt lönsamheten av driften vid gruvorna i allmänhet och speciellt vid Håksberg mer pessimistiskt än kommittémajoriteten. Reservanten har sålunda den uppfattningen, att Håksbergsfältet snarast möjligt måste nedläggas; samtidigt uttalar han emellertid att de utredningar som komma att utföras av den kommande bolagsledningen ej böra föregripas.

Frågan om den framtida driftens inriktning är på nuvarande stadium svårbedömd, vilket även återspeglas i de skiftande meningar som kommit till uttryck i remissyttrandena. Svårigheterna bero emellertid i väsentlig grad därpå, att ett tillräckligt underlag i tekniskt och ekonomiskt hänseende för bedömning av frågan icke föreligger. Klart synes vara att driften vid Stollberg och vissa av de mindre fyndigheterna är ekonomiskt bärkraftig. Däremot saknas säkra uppgifter om gruvornas brytvärde på längre sikt. Malmen i fyndigheterna vid Håksberg är relativt järnfattig. Under utredningsarbetet har från vissa håll en nedläggning av driften där förordats. För alla de ifrågavarande fälten gäller såsom jag förut berört att under de senaste 10 åren undersökningar rörande malmtillgångarnas omfattning och karaktär endast i ringa mån ägt rum. Av detta skäl är det ej möjligt att nu fastslå principer för brytningen. Det bör ankomma på den blivande bolagsledningen att företa en grundlig prövning av alla härmed sammanhängande frågor och taga ställning till behovet av undersökningsarbeten, rationaliseringsarbeten och nyanläggningar.

Vid bedömningen får bolagsledningen noggrant överväga om den lämpligaste linjen blir att koncentrera driften och undersökningsarbetena till de mera betydelsefulla malmerna vid Stollberg eller om man bör fortsätta och efterhand utveckla driften även vid Håksberg. Det kan därvid visa sig att en sådan koncentration till fyndigheterna vid Stollberg är den mest angelägna uppgiften och att man därför bör där investera ett förhållandevis stort kapital och i motsvarande mån minska kapitalinsatserna på andra håll. Då det rör sig om utnyttjandet av naturtillgångar i statens hand, måste den planering, som sker, bli ett led i ett större sammanhang med beaktande även av allmänt samhällliga synpunkter. Bolagsledningen bör sålunda icke förbise att vi f. n. ha ett arbetsmarknadsläge, som i och för sig är gynnsamt för omflyttning av arbetskraft, och att vidare investeringsläget är sådant, att återhållsamhet bör iakttagas beträffande investeringar för projekt med oviss lönsamhet. En ytterligare omständighet som bör beaktas av bolagsledningen är att den nuvarande högkonjunkturbetonade efterfrågan kan komma att framdeles minska.

Vissa remissinstanser ha i likhet med reservanten i kommittén föreslagit att bolaget under de två första verksamhetsåren skall upprätta detaljerade planer och räntabilitetskalkyler, vilka kunna föreläggas 1952 års riksdag, för erhållande av eventuellt erforderligt kapitaltillskott. Detta förslag avviker i sak knappast från de riktlinjer för bolagets verksamhet jag nyss förordat. Det synes mig emellertid önskvärt att bolaget ej från början erhåller karaktären av ett provisorium. I sådant fall kan osäkerheten om framtiden och bristen på kapital hämma verksamheten. Möjlighet bör därför skapas för bolaget att erhålla erforderliga medel, så snart bolaget kan visa att en lönsam drift kan påräknas under förutsättning av vissa angivna investeringar.

Gruvorganisationskommittén har berört frågan om de anställdas pensioner men ansett att några principbeslut ej behöva fattas i dagens läge. Som framgår av köpeavtalet komma dock tidigare gjorda pensionsutfästelser avseende vissa anställda att övertagas av det nya bolaget. Vidare har kommittén behandlat bostadsfrågan och föreslagit att nybyggnad, reparation och modernisering av personalens bostäder i betydande omfattning skall komma till stånd. Kommittén har ansett att för moderniseringsåtgärder ett kapitaltillskott till bolaget erfordras, under det att nybyggandet bör finansieras efter samma linjer, som gälla för den allmänna bostadsförsörjningen. Jag förutsätter att bolagsledningen tar upp dessa spörsmål till övervägande i hela deras vidd och att avgöranden av principiell räckvidd underställas Kungl. Maj:t.

Enligt gruvorganisationskommittén uppgår det sammanlagda kapitalbehovet för det nya bolaget till 20 miljoner kronor, varav 12 miljoner skulle anvisas som investeringsanslag å kapitalbudgeten och 8 miljoner kronor upplånas av bolaget. För ifrågavarande lån skulle staten genom riksgäldskontoret ställa garanti. Kommittén föreslår att utöver aktiekapitalet å 10

miljoner kronor omedelbart en reservfond å 2 miljoner kronor tillskapas genom att aktierna tecknas till en överkurs av 20 procent. Av lånebeloppet å 8 miljoner kronor avses inemot 2 miljoner kronor åtminstone till en början kunna utnyttjas som rörelsemedel utöver det rörelsekapital av ca 6 miljoner kronor, som normalt kan förutsättas vara bundet i lager, materialförråd och kundfordringar. Vidare beräknas 2 miljoner kronor för fullföljande av igångsatta anläggningsarbeten, 1 miljon kronor för eftersatta undersökningsarbeten och 2,8 miljoner för modernisering av bostadsbeståndet. Reservanten i kommittén har ansett att det kapital, som ställes till bolagets förfogande, för närvarande bör begränsas till 15 miljoner kronor; jämte aktiekapitalet skulle bolaget erhålla statlig garanti för lån å 5 miljoner kronor. Därmed skulle behovet för bolagets två första verksamhetsår vara täckt.

Reservantens förslag skiljer sig från kommittémajoritetens däri att han räknat med ett mindre rörelsekapital än majoriteten och vidare reducerat medlen för underhåll och modernisering av bostäder med 2,4 miljoner kronor samt slutligen icke beräknat särskilda medel för eftersatta undersökningsarbeten.

I remissyttrandena ha olika uppfattningar framförts. Kommittémajoritetens linje i finansieringsfrågan har accepterats av Jernkontoret och administratorerna för gruvbolagen. Även kommerskollegium har, ehuru efter delvis annan argumentering, anslutit sig till majoritetens förslag. Statskontoret förordar ett kapitaltillskott av 16 miljoner kronor, medan Industriförbundet och bergmästarämbetet i östra distriktet tillstyrka det lägre belopp, 15 miljoner kronor, som reservanten föreslagit. Jämväl riksgäldsfullmäktige anse, att en lösning bör sökas efter reservantens mer avvaktande linje.

Vad angår den del av det erforderliga kapitalet, som i huvudsak bindes i anläggnings- och omsättningstillgångar, ansluter jag mig till kommitténs förslag att 12 miljoner kronor därav böra utgöras av eget kapital. Jag godtager även den föreslagna uppdelningen på aktiekapital och reservfond. Nämda belopp bör sålunda nu äskas av riksdagen för aktieteckning i det nya bolaget. Med hänsyn till att bolaget bör stiftas snarast möjligt under innevarande budgetår, torde anslaget böra anvisas å tilläggsstat för budgetåret 1949/50.

I övrigt bör bolagets kapitalbehov finansieras genom lån, för vilka staten — på samma sätt som skett i ett flertal liknande fall — ställer garanti. Vid avvägningen av det garanterade lånebeloppet har man att taga hänsyn till olika faktorer. Å ena sidan torde sålunda den omedelbara kapitalförbrukningen ej bliva av någon mera avsevärd omfattning, men å andra sidan är det som förut framhållits angeläget, att bolagets resurser ej från början begränsas inom en alltför snävt tilltagen ram. Det må framhållas, att rörelsekapitalet, även om driften i Håksberg skulle nedläggas, näppeligen kan tillmätas så knappt som reservanten och vissa remissinstanser synas ha förutsatt. Det belopp av närmare 2 miljoner kronor, som skulle bliva tillgängligt i likvida medel, torde vara nödvändigt för att möta sådana växlingar i behovet av kontanta medel, som regelmässigt förekomma i varje före-

tag och som i detta fall bliva särskilt påtagliga, bland annat på grund av att malmskeppningarna äro underkastade säsongvariationer. Vidare måste av nu nämnda medel bestridas de utgifter, som föranledas av bolaget åvilande pensionsförpliktelser.

Enighet har rätt om att 2 miljoner kronor böra beräknas för anläggningsarbeten. — Av vad tidigare anförts beträffande den fortsatta driften vid gruvorna och bolagsledningens planläggning av denna bör följa att tillräckliga medel måste ställas till förfogande för systematiska och intensifierade undersökningsarbeten. De överslagsberäkningar, som kommittémajoriteten i detta avseende framlagt, synas kunna accepteras. Detta innebär att särskilda medel för ändamålet skola beräknas till 1 miljon kronor.

Kommittén framhåller, att underhåll och modernisering av bostäderna måste ske efter en på förhand utarbetad plan, omfattande ett flertal år, och att beloppet alltså behöver tagas i anspråk endast successivt. Vid bedömning av bostadsfrågan må erinras om att det här i stor utsträckning är fråga om ett bostadsbestånd med ett under längre tid eftersatt underhåll. Det synes därför befogat att man vid uppskattningen av bolagets kapitalbehov för moderniseringsarbeten beräknar ett belopp av den storleksordning som kommittén föreslagit.

Övervägande skäl synas sålunda tala för att lånefinansieringen planlägges efter de riktlinjer, som uppställts av kommittén och biträtts av kommerskollegium, administratorerna hos gruvbolagen och Jernkontoret. Jag tillstyrker därför att en statlig garanti för av bolaget upptagna lån utfästes å ett belopp av högst 8 miljoner kronor. De angivna delbeloppen för olika behov få betraktas som representativa för storleksordningen av de olika utgiftsändamålen, såvitt nu kan bedömas. Inom ramen av 8 miljoner kronor böra dock med hänsyn till omständigheterna jämkningar få ske av utgiftssummorna för skilda ändamål. I detta sammanhang bör emellertid understrykas, att bolaget givetvis ej bör erhålla möjlighet att omedelbart verkställa den ifrågavarande upplåningen i sin helhet. Detta bör ske endast i den mån bolagsledningen framlägger ekonomiskt bärkraftiga planer för sin verksamhet. Slutlig prövning av dessa planer bör ankomma på Kungl. Maj:t, och först sedan godkännande lämnats bör garantien i olika etapper få utnyttjas. I vad avser investeringar av olika slag måste uppgjorda planer bedömas även med hänsyn till det allmänna investeringsläget.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna det genom härvid fogat köpeavtal gjorda förvärfvet av viss gruvegendom m. m.;

b) till *Aktieteckning i Aktiebolaget Statsgruvor* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 under kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, anvisa ett investeringsanslag av 12 000 000 kronor;

c) besluta, att staten genom riksgäldskontoret skall ställa garanti för lån i mån av behov åt Aktiebolaget Statsgruvor till ett belopp av högst 8 000 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Olof Cederstrand.

Köpeavtalet rörande tyskgruvorna.

Restitutionsnämnden har med stöd av 1 § första stycket lagen den 14 december 1945 om administration av vissa bolag m. m. förordnat *dels* genom beslut den 11 maj 1946 att Hörkens Gruvaktiebolag skulle från och med den 22 juni 1946 sättas under administration, *dels ock* genom fem olika beslut den 4 juni 1947 att Håksbergs nya grufaktiebolag, Grufaktiebolaget Lekomberg, Aktiebolaget Stollbergs grufvor och anrikningsverk, Stora Långviks grufveaktiebolag samt Aktiebolaget nya Noragrufvorna skulle från och med den 1 augusti 1947 sättas under administration. I anledning härav har Flyktkapitalbyrån såsom administratorer förordnat *dels* beträffande Hörkens Gruvaktiebolag f. d. kommerserådet Karl Sidenvall, *dels ock* beträffande övriga ovannämnda bolag Sidenvall och hovrättsrådet Olof Söderström.

Efter vidtagna utredningar angående dispositionen av bolagens egendom jämte därmed sammanhängande spörsmål har Kungl. Maj:t den 18 mars 1949 anbefallt Flyktkapitalbyrån att uppdraga åt administratorerna att i samråd med direktören Alvar Lindencrona i egenskap av särskilt tillkallad utredningsman upptaga förhandlingar med bl. a. utsedda företrädare för svenska staten om försäljning av de gruvor, som ägas av de sex ovan uppräknade aktiebolagen, jämte annan bolagen tillhörig egendom av betydelse för gruvdriften, varjämte Kungl. Maj:t samtidigt föreskrivit, att försäljningsavtal skulle av Flyktkapitalbyrån underställas Kungl. Maj:t för godkännande.

Genom beslut den 2 september 1949 har Kungl. Maj:t därefter anbefallt Flyktkapitalbyrån att uppdraga åt administratorerna att i samråd med Lindencrona upprätta avtal med företrädare för svenska staten om försäljning av bolagens gruvor och ovannämnda egendom, varefter Flyktkapitalbyrån meddelat administratorerna detta uppdrag.

I anledning härav träffas mellan Hörkens Gruvaktiebolag, Håksbergs nya grufaktiebolag, Grufaktiebolaget Lekomberg, Aktiebolaget Stollbergs grufvor och anrikningsverk, Stora Långviks grufveaktiebolag och Aktiebolaget nya Noragrufvorna, säljare, å ena sidan, samt Kungl. Maj:t och kronan, genom f. d. generaldirektören Stig Ödeen och aukt. revisorn Ebbe Rybeck, köpare, å andra sidan, under förutsättning av riksdagens bifall till kronans förvärv, följande

Köpeavtal.

- § 1. Säljarna överlåta härmed och försälja till köparen *dels* (med undantag som i § 5 sägs) all fast egendom tillhörig Hörkens Gruvaktiebolag, Håksbergs nya grufaktiebolag, Grufaktiebolaget Lekomberg, Aktiebolaget Stollbergs grufvor och anrikningsverk,

Stora Långviks grufveaktiebolag samt Aktiebolaget nya Noragrufvorna, vilken fasta egendom förtecknats för varje bolag i bilaga 1—6¹ till detta köpeavtal

dels ock säljarnas övriga anläggningstillgångar innefattande alla med den fasta egendomen, utmälen eller gruvdriften sammanhängande rättigheter, i magasin i gruvorna befintliga ej uppfordrade malm-lager, ävensom till anläggningstillgångar hänförliga maskiner och inventarier med undantag dock av eventuella för driften ej omedelbart erforderliga reservexemplar.

För den i denna paragraf angivna egendom erlägger köparen i enlighet med anbudet ett belopp av 9 300 000 kronor. Härifrån avräknas dels 1 300 000 kronor för värdeminskning, som anläggningarna undergått under tiden från och med den 1 april 1949 till och med den 31 mars 1950, dels ock 100 000 kronor för viss i anbudet angiven mark i Nyköpings stad och Helgona socken.

Den sålunda till 7 900 000 kronor beräknade köpeskillingen skall betalas till säljarna den 1 april 1950, vid vilken tidpunkt köparen tillträder egendomen.

Säljarna skola vid köpeskillingens erläggande överlämna för lagfart erforderliga köpebrev, gravationsbevis och övriga handlingar.

- § 2. Köpet avser egendomen med den omfattning densamma har och i det skick den befinner sig den 1 april 1950.

Köpeskillingen enligt § 1 avser den egendom, som tillhörde säljaren den 1 april 1949 i det skick den befinner sig den 1 april 1950, och är bestämd under förutsättning att den under tiden 1 april 1949—31 mars 1950 ej undergått annan värdeminskning eller värdeökning än sådan av normalt slag. Därutöver tillkommen egendom, som ej avser ersättningsanskaffning, normalt underhåll, o. dyl., skall köparen betala efter dess anskaffningsvärde.

- § 3. Köparen förbinder sig att samtidigt med anläggningstillgångarna övertaga med den normala gruvdriften sammanhängande, bolagen tillhöriga lager av material, färdiga produkter, fordringar och skulder inklusive bolagen ävilande pensionsutfästelser (bil. 7).¹

Köparen övertager de förpliktelser, som sammanhånga med de vid tillträdet löpande leveransavtalen i den mån dessa ingåtts efter det respektive bolag satts under administration.

Köpeskillingen för material och lager skall bestämmas med utgångspunkt från följande priser:

För material: Den 1 april 1950 gällande anskaffningspriser, dock högst bolagens anskaffningskostnad, med skäligt avdrag för inkurans.

För färdiga produkter: Den 1 april 1950 gällande försäljningspriser med avdrag för dels skäliga försäljningskostnader, dels 10 procent å försäljningspriset.

Fordringar och skulder övertagas till det värde de hava den 31 mars 1950.

Pensionsutfästelserna skola därvid beräknas efter försäkringstekniska grunder.

- § 4. I händelse av tvist vid beräkningen av värdet av tillägg enligt § 2, andra stycket, samt av omsättningstillgångarna och skulderna enligt § 3 äro parterna ense därom att sådan tvist skall hänskjutas till avgörande av skiljemän enligt lag.

¹ Här ej medtagna.

§ 5. Parterna äro ense därom att följande i bolagens balansräkningar av nedan angivna data redovisade poster icke skola ingå i överlåtelsen enligt detta köpeavtal, nämligen

a)	<i>Hörkens Gruvaktiebolag</i>	Belopp enligt balansräkning ^{31/12} 1948.
	<i>Tillgångar:</i>	
	Kassamedel	195: 86
	Fordringar (hos AB Bankirfirman Alfred Berg)	57 207: 25
	<i>Skulder:</i>	
	Tyska skulder	8 944: 51
	Villkorlig skuld till G.f.B.	824 493: 12
b)	<i>Håksbergs nya grufaktiebolag</i>	Belopp enligt balansräkning ^{31/12} 1947.
	<i>Tillgångar:</i>	
	Fordringar å tyska gäldenärer	8 713: 92
	Kassamedel	3 212 226: 71
	<i>Skulder:</i>	
	Till tyska intressenter	14 232 912: 94
	Till tyska fordringsägare	311 281: 36
	Malmavräkningar	25 567: 68
	Villkorlig skuld till aktieägarna	11 332 999: 35
c)	<i>Grufaktiebolaget Lekomberg</i>	Belopp enligt balansräkning ^{31/12} 1947
	<i>Tillgångar:</i>	
	Svenska statens försvarslån 1941	25 000: —
	Fordringar hos tyska företag	819: 02
	Fordran hos Fosdalen Bergverks AS	2 695: 16
	Fordran avseende bristande redovisning	42 498: 80
	Kassamedel (inkl. fordran hos Lekomberg pensionsanstalt)	1 221 588: 38
	<i>Skulder:</i>	
	Feno G.m.b.H.	2 523 262: 56
	Skulder till tyska fordringsägare	156 868: 84
	Villkorlig skuld till aktieägarna	1 605 870: —
d)	<i>Aktiebolaget Stollbergs grufvor och anrikningsverk</i>	Belopp enligt balansräkning ^{31/12} 1947
	<i>Tillgångar:</i>	
	Fordran å Ludvika Gruf AB, Hemgruvan	20 091: 56
	Kassamedel	1 069 378: 08
	<i>Skulder:</i>	
	Till tyska intressenter	2 072 037: 68
	Till tyska fordringsägare	95 464: 91
	Villkorlig skuld till aktieägarna	3 185 373: 39
e)	<i>Stora Långviks grufveaktiebolag</i>	Belopp enligt balansräkning ^{30/6} 1947.
	<i>Tillgångar:</i>	
	Fordran å AB Smålands Taberg	2 820: 94
	Kassamedel	541 186: 71
	Aktier i Skandinaviska Gruv AB	44 400: —

Aktier i AB Smålands Taberg	319 000:—
Fordran å Skandinaviska Gruv AB	717 969: 82
Gruvfinansiering	167 029: 97

Skulder:

Tyska skulder	5 098 162: 71
AB Rylander & Asplund	410 500:—

f) Aktiebolaget nya Noragrufvorna	Belopp enligt balansräkning 31/12 1948.
-----------------------------------	---

Tillgångar:

Kassamedel	255 188: 65
Mark i Nyköpings stad och Helgona socken taxerad till	12 000:—

§ 6. Av detta köpeavtal äro två exemplar upprättade varav parterna tagit var sitt.

Stockholm den 16 september 1949 för Stockholm den 16 september 1949 för

Hörkens Gruvaktiebolag,

Kungl. Maj:t och kronan

Håksbergs nya grufaktiebolag,

Grufaktiebolaget Lekomberg,

Aktiebolaget Stollbergs grufvor och med förbehåll för riksdagens godkännande
anrikningsverk,

Stora Långviks grufveaktiebolag,

Aktiebolaget nya Noragrufvorna.

Olof Söderström

Karl Sidenvall Stig Ödeen

Ebbe Rybeck

Administratörer

Säljare

Köpare

Gruvorganisationskommitténs förslag till Bolagsordning för Aktiebolaget Statsgruvor.

- § 1. Bolagets firmanamn är Aktiebolaget Statsgruvor.
- § 2. Bolaget har till föremål för sin verksamhet att idka gruvrörelse jämte annan därmed förenlig teknisk, industriell eller kommersiell verksamhet.
- § 3. Bolagets aktiekapital skall utgöra lägst åtta och högst tjugufyra miljoner kronor.
- § 4. Aktie skall lyda å tiotusen kronor och aktiebrevens skola ställas till viss man. Aktie må ej genom teckning eller överlåtelse förvärfvas av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse, av svenskt handelsbolag, vari finnes utländsk bolagsman, av svensk ekonomisk förening, av svenskt aktiebolag, vars aktiebrev må ställas till innehavaren eller av annat svenskt aktiebolag, i vars bolagsordning ej intagits dylikt förbehåll.
- § 5. Styrelsen skall hava sitt säte i Håksberg, Ludvika socken, Kopparbergs län.
- § 6. Styrelsen skall bestå av tre ledamöter, som väljas årligen å ordinarie bolagsstämma för tiden intill dess nästa ordinarie stämma hållits.
- § 7. För granskning av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning och bolagets räkenskaper utses årligen å ordinarie bolagsstämman för tiden intill dess nästa ordinarie stämma hållits två revisorer jämte suppleanter för dem. En av revisorerna och suppleanten för denne skall vara auktoriserad revisor.
- § 8. Bolagets räkenskapsår skall omfatta tiden 1 juli—30 juni påföljande år.
- § 9. Bolagsstämma skall hållas i Stockholm eller Håksberg. Ordinarie bolagsstämma hålles en gång årligen under oktober eller november månad. Å ordinarie bolagsstämman skola följande ärenden förekomma till behandling:
1. val av ordförande vid stämman
 2. justering av röstlängder
 3. val av en eller två justeringsmän
 4. fråga om stämman blivit behörigen sammankallad
 5. föredragning av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen
 6. ärenden, vilka enligt 126 § i lagen den 14 september 1944 om aktiebolag skola förekomma å stämman
 7. fastställande av arvoden åt styrelse och revisorer
 8. val av styrelse samt revisorer och suppleanter för dem
 9. övriga ärenden, vilka i behörig ordning hänskjutits till stämman.
- § 10. Kallelse till bolagsstämma och andra meddelanden till aktieägarna skola ske genom rekommenderade brev, kallelse till bolagsstämma senast två veckor före ordinarie och senast en vecka före extra stämma.